

Risk och sårbarhetsanalys 2011

Älmhults
kommun

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Älmhults kommun	2
2 Arbetsprocess och metod	3
3 Samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område	5
4 Identifierade och värderade risker, sårbarheter och kritiska beroenden	7
4.1 Risker och orsakssamband	7
4.1.1 Drivande.....	8
4.1.2 Orsaker	12
4.1.3 Allvarlig störning/bortfall av viktiga resurser.....	19
4.1.4 Kritiska beroenden	26
4.2 Värdering av identifierade risker	27
4.3 Sårbarhet	28
4.4 Kritiska beroenden inom kommunens geografiska område	32
4.5 Vardagsolyckor	33
5 Särskilt viktiga resurser för att hantera extraordinär händelse.....	37
6 Bedömning av förmågan i samhällsviktig verksamhet.....	39
7 Bedömning av krishanteringsförmågan.....	40
8 Åtgärder.....	41
Referenser	43
Intern dokument.....	45

Sammanfattning

Risk- och sårbarhetsanalysen som gjorts under 2011 har haft sin utgångspunkt i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser. En sammanvägning av olika processer har gjorts för att kunna se helheten bättre. Genom att sammanföra processerna i en process under hela inventerings- och analysfasen fås en samlad bild av kommunens risker och sårbarheter inom det geografiska området.

Vid riskinventeringen identifierades ett antal tänkbara händelser/scenarier som skulle kunna orsaka en extraordinär händelse, och de värderades sedan i Säkerhetsgruppen. Det scenario som valdes att gå vidare med i analysen (isstorm) valdes på grund av de allvarliga störningar och bortfall av viktiga resurser som det leder till. Eftersom målsättningen i den här upplagan av risk- och sårbarhetsanalysen har varit att undersöka hur kommunen hanterar bortfall av viktiga resurser som får allvarliga konsekvenser för samhället föll det sig naturligt.

Analysen, som engagerat förvaltningarna, visar att det finns sårbarheter som återkommer hos flera av verksamheterna nämligen tillgång till *alternativ och robust kommunikation*, *reservverk*, *drivmedel (diesel)* och *möjligheten till omfördelning av personal*.

De kritiska beroenden som identifierades gick delvis hand i hand med de redovisade sårbarheterna liksom åtgärdsförslagen som gavs. En sammanfattning visar där att de åtgärder förvaltningarna behöver genomföra till stor del faller under samma rubriker: *kommunikation*, *reservkraft*, *drivmedel* och *omfördelning av personal*.

För att hantera en extraordinär händelse som en isstorm har Älmhults kommun, förutom sina egna interna resurser, även identifierat följande särskilt viktiga resurser: nätverket Krissamverkan Kronoberg, informationssystemen ISAK och WIS, kommunens frivilliga resursgrupp, kommunens krisstödsgrupper, det robusta kommunikationssystemet Rakel, mobil och stationär reservkraft samt den nationella vattenkatastrofgruppen VAKA.

Slutligen bedömdes förmågan i samhällsviktig verksamhet liksom krishanteringsförmågan och resultatet blev i båda fallen att förmågan är i huvudsak god men har vissa brister (2).

1 Älmhults kommun

Älmhults kommun är beläget i södra Kronoberg i Småland. Älmhults kommun är till ytan 895 kvadrat kilometer stort och gränsar i norr mot Ljungby och Alvesta, i nordväst till Markaryd, i söder mot Osby och Olofström och i nordost mot Tingsryd.

I Älmhults kommun bor ca 15 600 personer varav de flesta, 8 988 st, i kommunens största tätort Älmhult. I kommunen finns även tätorterna Diö, med 898 invånare, och Liatorp, Enebyda och Delary med mellan 200 och 500 invånare. Kommunen har en befolkningstäthet på 17 personer per kvadrat kilometer och befolkningen ökade under 2010 med ca 50 personer. Kommunen är rik på sjöar och vattendrag, vilket skapar förutsättningar för bra boendemiljöer.

Bild 1:1 Älmhults kommun

Kommunen har en relativt väl utbyggd infrastruktur där södra stambanan och riksväg 23 genomkorsar kommunen i nord-sydlig riktning. Länsväg 120 i öst-västlig riktning är också en viktig transportlänk. Kombiterminalen är en av de största i landet.

Kommunens största arbetsgivare är IKEA som har både varuhus, centrallager, produktutveckling, kontor och marknadsföring på orten. Den andra största arbetsgivaren Älmhults kommun. I kommunen finns även andra större företag som Swedwood, Elme Spreader, Innvacare, Myresjökök och SwePart Transmissons. IKEA:s betydelse för kommunens utveckling kan inte nog överskattas och IKEA tillsammans med det för övrigt väl differentierade näringslivet har varit grundläggande för kommunens utveckling.

Närheten till Öresundsregionen skapar både in- och utpendling, där inte minst tågen har stor betydelse. Älmhults kommun har en stor del pendlare och varje dag så pendlar 3000 personer

till sitt arbete i Älmhult medan 1000 personer pendlar från Älmhult för att arbeta i någon annan kommun.

Visionen för Älmhults kommun är *övertäckande Älmhult internationellt och nära*.

Älmhult har en internationell prägel mycket tack vare sitt näringsliv. Att centrala delar av IKEA är belägna här bidrar naturligtvis men i kommunen finns även andra företag med produkter på den internationella marknaden. I Älmhult är det nära mellan människor men också nära till service, handel och fantastiska naturupplevelser. Med bra kommunikationer är det även nära till sådant som kommunen saknar havet, kusten och storstaden.

Älmhults kommun arbetar även för att bli certifierad som *en säker och trygg kommun* enligt WHO:s koncept. Detta genom att systematisera och strukturera upp det förebyggande säkerhetsarbetet, arbeta tvärsektorielt och tvärprofessionellt och arbeta långsiktigt på bred front med den enskilde medborgaren i fokus.

2 Arbetsprocess och metod

Älmhults kommuns risk- och sårbarhetsanalys är tänkt som en ständigt pågående process och ett led i arbetet med att utveckla krishanteringsförmågan. Syftet är att minska sårbarheten och därmed minska riskerna för länets invånare i samband med extraordinära händelser.

Tillsammans med det handlingsprogram som tas fram enligt lagen om skydd mot olyckor (SFS 2003:778) och arbetet med att göra Älmhults kommun till en *Säker och trygg kommun* kommer krishanteringsförmågan i kommunen och säkerheten för medborgarna att öka.

Bakgrund

Under 2003 startade Växjö kommun ett arbete tillsammans med Länsstyrelsen Kronoberg och Krisberedskapsmyndigheten för att utveckla en metod för hur risk- och sårbarhetsarbete kan bedrivas i en kommun. Metoden fick namnet ROSA och har därefter med stöd av Länsstyrelsen använts i länets samtliga kommuner. I Älmhults kommun användes ROSA metoden vid den senaste risk- och sårbarhetsanalysen 2006.

Annat arbete i kommunen

Älmhults kommun har arbetat fram en ny energi- och klimatstrategi för perioden 2011-2020 som ska ersätta den gamla energiplanen som antogs av kommunfullmäktige 2001. Strategin kommer att arbetas igenom under 2011 och beslutas under 2012. I kommunens tidigare energiplan (2001-2010) fanns övergripande mål om att ha en säker och effektiv energiförsörjning¹.

I enlighet med Kommunallagen² ska kommunstyrelsen ansvara för att det finns en god intern kontroll hos kommunens nämnder och förvaltningar. Nämnderna ska årligen upprätta en arbetsplan för intern kontroll utifrån en risk- och väsentlighetsanalys. Ekonomienheten har under senare delen av 2000-talet genomfört internkontroller inom samtliga förvaltningar och i det arbetet identifierades ett antal riskområden och brister som måste minimeras³. Ett av dessa riskområden är informationssäkerhet och i policyn för informationssäkerhet i Älmhults kommun redovisas ett antal fokusområden inom informationssäkerhetsområdet som nämnderna kan ta upp i sina internkontroller⁴.

¹ Energi- och klimatstrategi 2011-2010 Älmhults kommun

² SFS 1991:900

³ Arbetsplan för intern kontroll i Älmhults kommun 2009

⁴ Policy för informationssäkerhet i Älmhults kommun 2010

Enligt Plan- och bygglagen⁵ ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Den ska ge vägledning för beslut angående kommunens mark- och vattenanvändning samt den byggda miljös utveckling och bevarande. I översiktsplanen för Älmhults kommun beskrivs några av kommunens risker och sårbarheter. Planen antogs av kommunfullmäktige i oktober 2007.

Arbetsprocess och metod

Enligt *Budgetpropositionen för 2011*⁶ är ett av målen för arbetet med samhällets krisberedskap är att minska risken för och konsekvenserna av allvarliga störningar, kriser samt olyckor. Älmhults kommun har därför i 2011 års risk- och sårbarhetsanalys haft målsättningen att undersöka hur kommunen hanterar bortfall av viktiga resurser som får allvarliga konsekvenser för samhället, samt vad som behöver åtgärdas för att *minska konsekvenserna* av de allvarliga störningarna.

Risk- och sårbarhetsanalysen som gjorts under 2011 har haft sin utgångspunkt i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuners och landstings risk- och sårbarhetsanalyser⁷. En sammanvägning av olika processer, med utgångspunkt i lagstiftningen⁸, har gjorts för att kunna se helheten bättre. Genom att sammanföra processerna i **en** process under hela inventerings- och analysfasen fås en samlad bild av kommunens risker och sårbarheter inom det geografiska området.

Vid riskinventeringen identifierades ett antal tänkbara händelser/scenarier som skulle kunna orsaka en extraordinär händelse, och de värderades sedan i säkerhetsgruppen. Det scenario som valdes att gå vidare med i analysen (isstorm) valdes på grund av de allvarliga störningar och bortfall av viktiga resurser som det leder till, eftersom målsättningen i den här upplagan av risk- och sårbarhetsanalysen har varit att undersöka hur kommunen hanterar bortfall av viktiga resurser som får allvarliga konsekvenser för samhället.

En riskvärdering gjordes av Säkerhetsgruppen, utifrån de händelser/scenarier som identifierats med utgångspunkt i den gröna cirkeln. Säkerhetsgruppen är en arbetsgrupp som består av en representant från varje förvaltning och som träffas fyra gånger per år för att diskutera olika säkerhetsfrågor. Efter riskvärderingen i säkerhetsgruppen gjorde förvaltningarna en djupanalys av robusthet och sårbarhet i den egna verksamheten. De fick även ange förslag till åtgärder. Åtgärdsförslagen redovisas i kap 8 och kommer att ligga till grund för kommande handlingsprogram och planer enligt lagen om extraordinära händelser⁹.

I samband med att djupanalysen skickades ut till förvaltningarna skickades även förmågebedömningen samt ett frågebatteri om förvaltningarnas förebyggande arbete när det gäller vardagsolyckor ut. Det senare redovisas i kap 4.5 samt i räddningstjänstens handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor¹⁰.

Älmhults kommun har i sitt arbete med risk- och sårbarhetsanalysen strävat efter att följa nedanstående modell. I Älmhults kommuns fall värderades riskerna i Säkerhetsgruppen.

---

⁵ SFS 2010:900

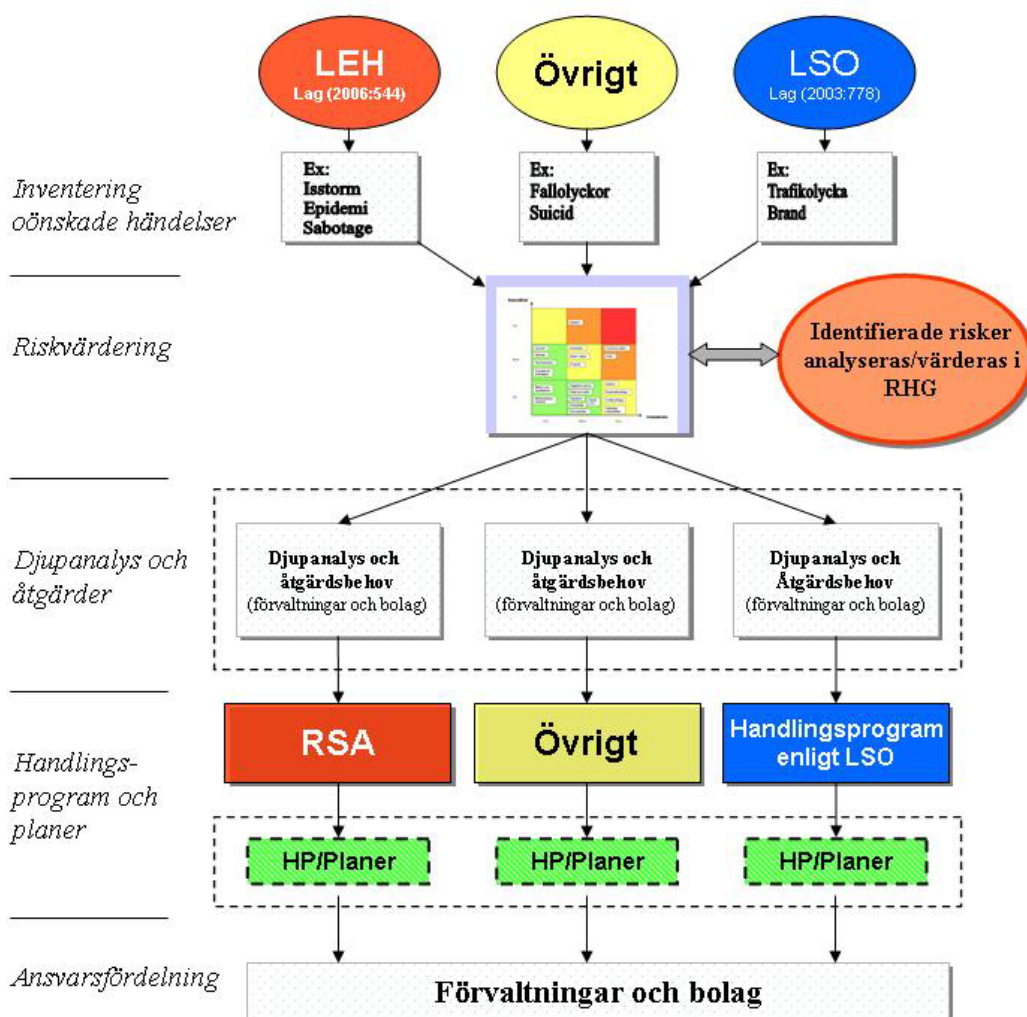
⁶ Proposition 2010/11:1

⁷ MSBFS 2010:6

⁸ SFS 2006:544 och SFS 2003:778

⁹ SFS 2006:544

¹⁰ SFS 2003:778

Bild 2:1 RSA-processen i Älmhults kommun

Förklaring

LEH – Lagen om extraordinära händelser
 LSO – Lagen om skydd mot olyckor
 RHG – Riskhanteringsgruppen (i Älmhults fall *Säkerhetsgruppen*)
 RSA – Risk- och sårbarhetsanalys
 HP - Handlingsprogram

Samarbete med Länsstyrelsen och övriga kommuner i länet har skett under delar av processen.

3 Samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område

Vårt samhälle måste fungera även vid en allvarlig händelse. Vad som är samhällsviktigt vid en krissituation kan variera beroende på vilka situationer vi ställs inför och i takt med att samhället utvecklas. Det är av största vikt att särskilt viktiga verksamheter klarar av grundläggande

samhällsbehov vid allvarlig händelse (t.ex. långvariga strömavbrott, i kombination med kraftig kyla och/eller nederbörd i form av snö eller underkyllt regn).

Det geografiska områdesansvaret finns på tre nivåer - lokalt, regionalt och nationellt. Områdesansvaret innebär att det inom ett geografiskt område finns ett organ som verkar för inriktning, prioritering och samordning av tvärspektoriella åtgärder inför, under och efter en kris. Regering och centrala myndigheter verkar för detta på nationell nivå, länsstyrelser och kommuner på regional respektive lokal nivå. Kommunens geografiska områdesansvar följer av lagen (SFS 2006:544) om kommuner och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap definierar samhällsviktig verksamhet enligt följande:

En verksamhet som uppfyller minst ett av följande villkor;

- *Ett bortfall av, eller en svår störning i verksamheten som ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid kan leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället,*
- *Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt*

Nedanstående identifierade samhällsviktiga verksamheter finns inom Älmhults kommuns geografiska område. Listan utgår från tidigare arbete med bl.a. Styrel ("Styrning av el prioriterade användare vid bristsituationer").

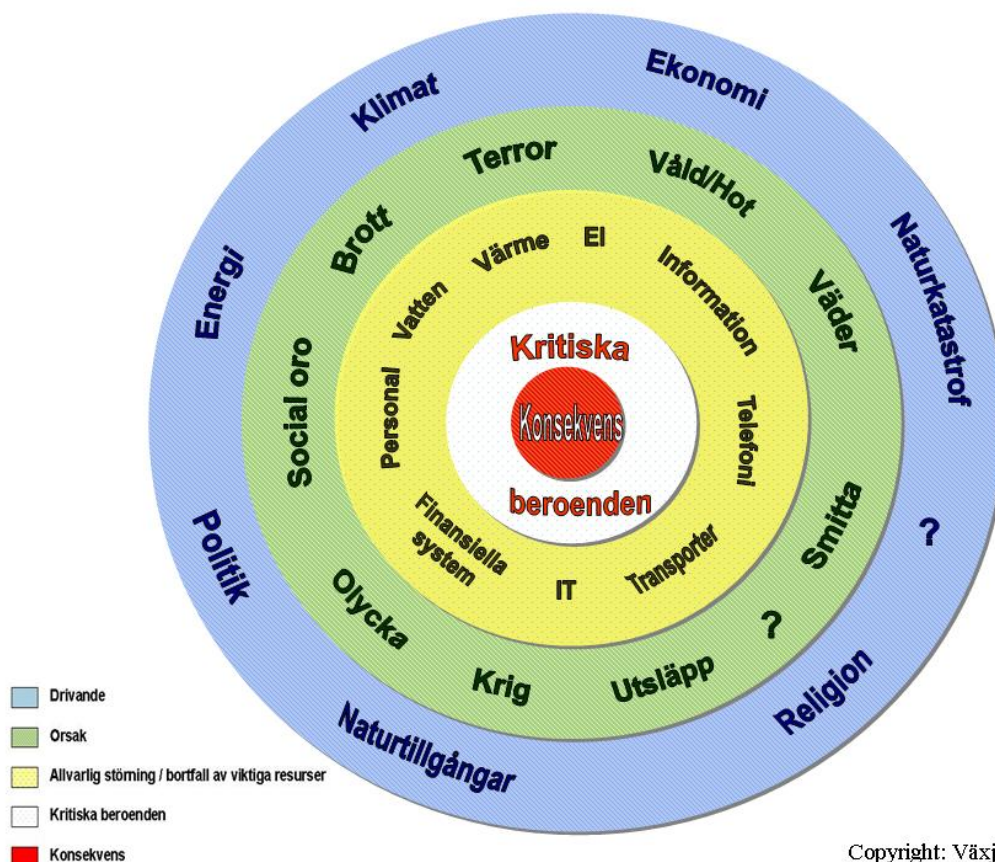
Hälso- och sjukvård	Säkerhet och trygghet	Vatten och avlopp	Infrastruktur
Apotek Vårdcentraler Socialtjänst (äldreboenden etc.) Ambulans	Polis Räddningstjänst Väktarbolag	Vattenverk Avloppsverk Ledningsnät Pumpstationer	Järnväg Vägar IT
Kommunikation och media	Transport och drivmedel	El och värme	Finansiella system
Tidningar IT Telenätet Rakel	Drivmedelsstationer Godstransporter Persontransporter Sjuktransporter	Fjärrvärmeverk Ledningsnät Kraftstationer Reservelverk	Banker Ekonomisystem
Livsmedel	Skola och barnomsorg	Ledning	
Livsmedelsbutiker Kostenheter (skolbespisning etc.) Produktion Transport/drivmedel	Skolor F-9 Barnomsorg	Kommunledningen Kommunstabben Förvaltningsledningar	

Tabell 3:1 Identifierade samhällsviktiga verksamheter i Älmhults kommun

4 Identifierade och värderade risker, sårbarheter och kritiska beroenden

4.1 Risker och orsakssamband

På initiativ av Växjö kommun har kommunerna i länet arbetat fram en modell (se Riskcirkeln nedan) för att kunna överskåda tänkbara risker och deras samband med varandra. Genom att identifiera och bedöma dessa risker ges möjlighet att arbeta både förebyggande, för att hindra att allvarliga händelser uppstår, såväl som hitta lösningar för att hantera och mildra redan uppkomna händelser.

Bild 4:1 Riskcirkeln

I den yttre cirkel beskrivs de drivande faktorer som kan påverka den gröna cirkeln, det vill säga orsakerna till den allvarliga störningen. Men orsakssambanden behöver inte alltid gå utifrån och inåt i cirkeln. Exempelvis kan en naturkatastrof (som jordbävningen i Japan i mars 2011) leda till flertalet stora olyckor, smittspridning, bortfall av el, vatten, värme, telefoni, transporter osv. I kombination med utebliven/missvisande information kan det leda till social oro, våld och hot, brott och upplopp. Även drivande faktorer som världsekonomin kan påverkas. Påverkan kan alltså ske inåt, utåt och inom fälten i cirkeln.

Det kan naturligtvis finnas andra faktorer som inte faller in i någon av de andra kategorierna i cirkeln. Det är viktigt att vara öppen för att det som vi idag inte ser som t.ex. drivande faktorer,

i framtiden kan vara starka indikatorer för allvarliga störningar. Dessa okända faktorer visas i cirkeln i form av ett frågetecken.

4.1.1 Drivande

Med drivande faktor avses de yttre faktorer och omständigheter i omvärlden som kan påverka närområdet på ett sådant sätt att allvarlig störning uppstår. Det kan vara politisk instabilitet, klimatförändringar, världsekonomisk instabilitet osv.

Klimat

Utsläpp av växthusgaser medför att klimatet förändras och blir varmare, vilket får globala konsekvenser. När klimatet ändras påverkas temperaturer, nederbörd, vindar, vattenflöden m.m. Detta kan i sin tur leda till översvämningar, värmeböljor, jordskred osv.

Klimatförändringarna kommer att märkas framförallt genom att våra vintrar blir mildare och blötare. Mycket av det som idag är "ovanligt" väder blir allt vanligare, och riktigt kalla perioder blir allt mer ovanliga.

Regeringen har tagit fram en klimat- och energiproposition¹¹ där det anges målnivåer för utsläpp av växthusgaser och en samlad åtgärdsplan för att uppnå målen. Länsstyrelserna fick i och med regeringens klimat- och energiproposition uppdraget att samordna klimatanpassningsarbetet på regional nivå. På uppdrag av Länsstyrelsen Kronoberg har SMHI utfört en regional analys avseende klimatförändringar och förändrade översvämningrisker i ett framtida klimat¹². Sammantaget visar analyserna på en temperaturökning av mellan 4-5° C mot slutet av seklet. Som följd av temperaturökningen kommer nederbörden att öka i länet, främst under vinterhalvåret. Vattenflöden kommer att öka under vintern, men minska under vår, sommar och höst. Extremväder i form av t.ex. skyfall och värmeböljor blir allt vanligare och riktigt kalla perioder blir allt mer ovanliga. Klimatförändringarna medför att kommunens verksamheter måste planera för och genomföra lämpliga åtgärder.

Älmhults kommun har arbetat fram en ny energi- och klimatstrategi för perioden 2011-2020 som ska ersätta den gamla energiplanen som antogs av kommunfullmäktige 2001¹³. Strategin kommer att arbetas igenom under 2011 och beslutas under 2012. I kommunens tidigare energiplan (2001-2010) fanns övergripande mål om att ha en säker och effektiv energiförsörjning.

Naturtillgångar

Naturresurser eller naturtillgångar kan indelas i de förnyelsebara (till exempel vind, sol och skog) respektive de icke förnyelsebara (olja, kol, uran och malm). Resurser är tillgångar som exempelvis mat, energi och redskap. Nästan alla resurser kommer ursprungligen från naturen.

Icke förnyelsebara resurser som kan återanvändas är metaller, sten, sand och grus. Kol, olja, malm, uran och gas är exempel på resurser som inte är förnybara resurser som inte kan återanvändas. Hållbara resurser är exempelvis solstrålningen, vindens rörelser, havsvattnets rörelser, flöden i vattendrag och jordens inre värme. Tillgången på vatten är avgörande för vår överlevnad och därför också en extra viktig resurs. Klimatförändringarna kan få till följd att tillgången på vatten blir begränsad i framtiden. En följd av ett sådant scenario är att vi i Norden skulle få klimatflyktingar på grund av brist på vatten i andra delar av världen.

---

¹¹ Proposition 2008/09:163

¹² Regional klimat- och sårbarhetsanalys Kronobergs län (2010)

¹³ Energi- och klimatstrategi 2011-2020

Energi

Vi använder energi för att driva apparater, för att förse oss med värme och driva våra fordon. Tillverkningen av material och produkter sker med energi som en av de viktigaste resurserna. En förutsättning för att tillgodose våra behov är ett väl fungerade energisystem. Energi i form av råolja, gas, biomassa, kol, vind, sol, vatten och uran tillförs energisystemet för vidare omvandling till el, fjärrvärme, fjärrkyla och förädlade bränslen. Dagens energisystem förbrukar jordens resurser och försämrar förutsättningarna för vår framtida välfärd.

EU:s, Sveriges och Energimyndighetens mål är en effektiv användning av förnybar energi i hållbara tekniska system. Energimyndighetens samarbete med International Energy Agency (IEA) och Sveriges medlemskap i EU och FN ökar möjligheterna att effektivisera energi-användningen och minska klimatpåverkan på global nivå¹⁴.

För att kunna prioritera el-användare vid el-brist har regeringen uppdragit åt Energimyndigheten att utveckla ett nytt system, kallat Styrel som står för *Styrning av el till prioriterade användare vid bristsituationer*. Arbetet sker i samverkan med bland andra Svenska Kraftnät, Energimarknadsinspektionen, Svensk Energi, Sveriges Kommuner och Landsting samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Styrel bygger på att kommuner och elnätsföretag tillsammans identifierar och planerar för hur samhällsviktiga el-användare ska kunna prioriteras vid el-brist. Länsstyrelsen initierar och leder arbetet med Styrel som just nu pågår i alla kommuner i Kronobergs län.

Älmhults kommun har arbetat fram en ny energi- och klimatstrategi för perioden 2011-2020 som ska ersätta den gamla energiplanen där det fanns övergripande mål om att ha en säker och effektiv energiförsörjning¹⁵.

Politik

Politiska beslut som påverkar människors liv fattas inte endast på nationell nivå utan i olika lokala, regionala och globala forum. Förutom myndigheter och medborgare finns det även privata globala aktörer på den världspolitiska arenan. Dessa är bland andra multinationella företag, medier och internationella finansinstitutioner. Förenta Nationerna (FN) med sin sammanslutning av de flesta länderna i världen, är den viktigaste globala aktören när det gäller arbete för bland annat fred, mänskliga rättigheter och demokrati. I en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande och de mänskliga rättigheterna respekteras, är det inte berättigat att använda våld (eller hot om våld) för att hindra eller inskränka en annan individs möjligheter att delta i ett öppet demokratiskt samhälle. Ett hot mot demokratin är också ett hot mot de mänskliga rättigheterna.

På uppdrag av regeringen sammanställde Brottsförebyggande rådet och Säkerhetspolisen 2009 en rapport om våldsamt extremism i Sverige inom vit maktmiljön och den autonoma miljön. I rapporten framgick att kommuner och lokala samverkansorgan har initierat flera framgångsrika lokala initiativ för att motverka våld och politisk extremism¹⁶. Sveriges Kommuner och Landsting har sammanställt exempel från Sverige och andra länder i Europa på hur man lokalt kan förebygga och bemöta våldsbejakande politisk extremism¹⁷. Demokratins institutioner är sköra i den meningen att de tar lång tid att bygga upp men kan raseras betydligt snabbare, genom t.ex. våld. Politiska oroligheter någonstans i världen kan i värsta fall leda till krig. Det kan få stora påföljder globalt; ekonomin påverkas, information kan utebli eller förvrängas, social oro ökar vilket kan leda till en brottsvåg och eventuella terrorhandlingar, osv.

¹⁴ Energimyndigheten: en hållbar energiförsörjning och en smart energianvändning

¹⁵ Energi- och klimatstrategi 2011-2020

¹⁶ Våldsbejakande islamisk extremism i Sverige (2010)

¹⁷ Lokala insatser mot våldsbejakande politisk extremism (2010)

Bombningen i Oslo och massakern på Utöya den 22 juli 2011, där närmare 80 personer dödades, är ett skrämmande exempel på hur politiskt extremistiska element i samhället kan utföra terrorhandlingar. Enligt attentatsmannen var inte målet med attentatet att döda så många som möjligt utan att ge "en kraftig signal" till folket.

Ekonomi

Ekonomiska svängningar i världsekonomin påverkar även ekonomin i Sverige. Den globala finansiella krisen och lågkonjunkturen 2009 fick inte så stor inverkan på Sverige som på flera andra länder, t.ex. Baltikum och Island. I dessa länder blev kombinationen av finanskris och lågkonjunktur så kännbar för stora delar av befolkningen att den ledde till social oro i form av upplopp och demonstrationer¹⁸.

För att skapa ett helhetsperspektiv på samhällets krisberedskap har regeringen inrättat samverkansområden enligt förordningen om krisberedskap och höjd beredskap¹⁹. Arbetet i samverkansområdet Ekonomisk säkerhet (SOES) syftar till att minska sårbarheterna i det finansiella systemet. SOES ska verka för att det finansiella systemet har en sådan robusthet och flexibel organisation och verksamhet att riskerna för allvarliga skador kan begränsas, samt att samhällets grundläggande behov av ekonomisk säkerhet kan tillgodoses.

Aktörerna i SOES är Arbetsförmedlingen, Finansinspektionen, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Riksgälden, Skatteverket, Länsstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting.

Naturkatastrofer

Med en naturkatastrof avses naturhändelser med negativa konsekvenser för liv, egendom och miljö. Inom FN finns en global plattform för naturkatastrofer, International Strategy for Disaster Reduction (ISDR). Medlemmar är ett stort antal organisationer, stater, finansiella institutioner, representanter ur det civila samhället m.fl. och målet är att uppnå en hållbar reduktion av förluster vid katastrofer, samt bygga motståndskraftiga nationer och samhällen som en förutsättning för hållbar utveckling. I Sverige har 17 myndigheter och organisationer etablerat en nationell plattform (ISDR) för arbete med naturolyckor. Det är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som har regeringens uppdrag att vara samlingspunkt för arbetet och samordna det nationella arbetet via den svenska plattformen De naturfenomen som kan orsaka olyckor/katastrofer kan delas in i tre huvudgrupper med olika ursprung. FN ger följande definition och indelning:

*Natural hazard is a natural process or phenomenon that may cause loss of life, injury or other health impacts, property damage, loss of livelihoods and services, social and economic disruption, or environmental damage*²⁰

*Natural hazards can be classified by origin namely: geological, hydro meteorological or biological. Hazardous events can vary in magnitude or intensity, frequency, duration, area of extent, speed of onset, spatial dispersion and temporal spacing*²¹.

Geologiska

- Jordbävningar, tsunamis, vulkanutbrott
- Jordskred, stenras, laviner, slamström

---

¹⁸ Olyckor & kriser 2009/2010

¹⁹ SFS 2006:942

²⁰ UNISDR Terminology on disaster risk reduction (2009)

²¹ Definition av naturolycka (2011)

Hydrometeorologiska

- Översvämningar, cykloner, tornados, snöstormar
- Åskväder
- Torka, värmeböljor
- Skogsbränder
- Ökenspridning

Biologiska

- Epidemier
- Smittsamma djur- och växtsjukdomar
- Angrepp av skadeinsekter

Sverige har varit relativt förskonat från naturolyckor, men har under årens lopp drabbats av ett antal extrema naturhändelser som har gett stora effekter på samhällets funktioner och på naturmiljön.

Större jordbävningar, tsunamis och vulkanutbrott är exempel på naturkatastrofer som sker globalt, snarare än lokalt i regionen, och kan därför ses som drivande faktorer som kan påverka exempelvis väder, ekonomi och transporter i Sverige och i regionen. Ett exempel är vulkanutbrottet på Island 2010 som spred aska över ett stort geografiskt område och fick omfattande konsekvenser i vårt samhälle. Ett ännu större utbrott skulle sannolikt påverka det lokala vädret i än större omfattning.

Naturhändelser, som skyfall, storm, översvämning, erosion och jordskred, är naturliga fenomen som alltid har förekommit. Det behöver fortlöpande genomföras åtgärder för att samhället ska kunna förebygga och hantera de påfrestningar som dagens naturhändelser orsakar. I ett framtida förändrat klimat kommer de extrema naturhändelserna bli mer omfattande och frekventa. Klimatscenarier fram till år 2100 indikerar att nederbördsmängderna kommer att öka i vår region och att en större andel av nederbörden kommer att utgöras av intensiva regn. Den ökande nederbörden medför att erosionen tilltar, att grundvattennivån i jordlagren höjs och en ökning av såväl frekvens som omfattning av översvämningar längs sjöar och vattendrag. Var för sig och i samverkan kan dessa faktorer försämra stabilitetsförhållandena med ökade problem med skred, ras, raviner och slamströmmar som följd²².

De senaste åren har Länsstyrelsen i Kronobergs län arbetat med att ta fram och sprida information om möjliga klimatförändringar i länet. Under hösten 2011 intensifieras detta arbete för Älmhults kommuns del då en dialog om klimatförändringarnas konsekvenser lokalt och hur Älmhults kommun kan arbeta vidare med klimatanpassningsfrågorna kommer att inledas.

Religion

Inom de stora religionerna i världen finns det fraktioner av extrema trossamfund. Beteckningen religiös extremism, eller fundamentalism, används om religiösa grupper som tolkar sin tro bokstavstroget och strävar efter att tillämpa religiösa texter ordagrant. Den religiösa extremismen skapar spänningar och motsättningar som i förlängningen kan leda till social oro, våld/hot, terrorhandlingar och krig. Religiös extremism kan också ta sig uttryck i att exempelvis viktig forskning utsätts för sabotage.

---

²² Olyckor & kriser 2009/2010

På regeringens uppdrag har Säkerhetspolisen i rapporten *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*²³ sammanställt befintlig kunskap inom myndigheten avseende våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige och radikaliseringsprocesser i dessa miljöer. Den aktiva grupp vars handlingar ligger till grund för beskrivningen i rapporten, består av knappt 200 personer. En majoritet av dessa är folkbokförda i Sveriges tre storstäder och kan därför beskrivas som ett urbant problem.

I Älmhults kommun strävar man efter att tillvarata människors olikheter, individualitet och resurser för att stärka och utveckla verksamheten. I dokumentet *Mångfaldsplan för Älmhults kommun*²⁴ anges de övergripande målen för kommunens mångfaldsarbete vara:

- Att öka antalet medarbetare med utländsk bakgrund eller annat etniskt ursprung.
- Att påverka attityderna hos chefer och medarbetare så att ingen anställd eller brukare inom Älmhults kommun blir trakasserad eller motarbetad på grund av etniskt ursprung, sexuell läggning, funktionshinder, kön, religion eller annan trosuppfattning.

4.1.2 Orsaker

Det finns olika faktorer som kan orsaka en allvarlig störning som i värsta fall blir en extraordinär händelse. Exempelvis kan det vara väder i form av storm, kraftigt snöfall eller värmebölja, eller en stor olycka, t.ex. en tågolycka i tätbebyggt område.

Den kraftiga stormen Gudrun i januari 2005 finns fortfarande färskt i minnet i Kronobergs län. De uppmätta vindhastigheterna (vindstyrkor på 42 m/sekund) förekommer över Sverige endast vart 30:e - 50:e år. Sju personer omkom i olyckor under stormnatten och till och med januari 2006 hade ytterligare 11 personer dött i samband med uppröjningsarbetet. Stormen orsakade sällsynt stora skador på skog, vägar, järnvägar, el- och telenät och skapade mycket stor förödelse i de kommuner som drabbades. Mängden stormfälld skog motsvarade hela 1900-talets samlade stormfällning (dvs. 50 miljoner träd) eller en årsavverkning i hela Sverige. Den stormfällda skogen påverkade miljön; vattenkvaliteten i de drabbade områdena försämrades av att den större avrinningen lakade ut markerna. De stora mängderna fälld skog utgjorde även en stor brandfara. Om en skogsbrand hade startat kunde den bli svår att hejda. Nedfallna träd kan hindra räddningstjänsten från att komma åt brandhärdarna. Stormfällt virke som får ligga kvar i skogen drar också till sig ohyra av olika slag, t.ex. granbarkborre.

Totalt uppskattas de merkostnader som stormen innebar för näringsliv och offentlig sektor till ca 20-30 miljarder kronor, varav skador på skogen stod för den absoluta merparten. Av dessa stod kommuner och landsting för ca 250 miljoner kronor. 2000 mil elledningar skadades, 730 000 abonnenter blev utan el och 300 000 abonnenter blev utan telefon under stormnatten. Detta innebar att många fick leva under förhållandevis enkla livsbetingelser under flera veckors tid. På vissa håll slogs i princip alla viktiga samhällsfunktioner ut kortvarigt, och beroendet av el för transporter och kommunikation, liksom framkomlighet på vägar och järnvägar, blev mycket tydligt. Bristen på vissa resurser som röjningspersonal, linjemontörer och elverk, visade hur Sveriges kapacitet att hantera konsekvenserna av en storm som omfattar ett 40-tal kommuner överskreds²⁵.

²³ Våldsbejakande islamisk extremism i Sverige (2010)

²⁴ Mångfaldsplan för Älmhults kommun (2006)

²⁵ Olyckor & kriser 2009/2010

Väder

Ett varmare klimat kommer med stor sannolikhet att påverka den framtida olycks- och krisutvecklingen i samhället. Temperaturen stiger redan och den senaste 10-årsperioden är varmare än den föregående. De mätningar som gjorts visar att utsläppen av koldioxid idag ligger påtagligt över de nivåer som antogs i de klimatscenarier som användes i klimat- och sårbarhetsutredningen. Extremväder förekommer dessutom redan idag, dvs. stora och intensiva nederbördsmängder och förändrade grundvattennivåer. Detta i sin tur leder till översvämningar och höga flöden, kraftiga vindar, stormar och snöoväder m.m. Det går heller inte att utesluta att det i framtiden kan bli allt vanligare med värmeböljor, torka, skred, ras och erosion samt skogsbränder i delar av landet²⁶.

Ett varmare klimat leder i värsta fall till att förutsättningarna för hela samhället förändras ifråga om t.ex. bebyggelse, infrastruktur och miljöer med kulturella värden. Även om de mer extrema klimatförändringarna kommer att visa sig först på längre sikt, är det viktigt att berörda aktörer i samhället klarar av att förebygga och hantera dagens extremvädersituationer. Ökad nederbörd medför även större risk för fukt- och mögelskador samt överfulla avloppssystem och översvämningar av källare. Den förhöjda temperaturen kan ge ett minskat uppvärmningsbehov, men samtidigt kommer i så fall kylbehovet att öka i samhällsviktig verksamhet som t.ex. äldreboenden och andra vårdinrättningar, vilket kan påverka särskilt sårbara grupper vid längre perioder med extrem värme. Även luftfuktigheten har betydelse för hur hårt vi drabbas av en värmebölja. Preliminära svenska resultat indikerar en ökad dödlighet då det är varmt och luftfuktigheten är hög²⁷. Ett varmare klimat kan medföra att säsongen för brand i vegetationen förlängs, liksom att det geografiska utbredningsområdet riskerar att bli större än idag. Gräs- och skogsbrändernas antal kan då komma att öka. Ytterligare en faktor som kan få betydelse är att ny typ av skog och vegetation kommer att etableras i Sverige till följd av klimatförändringarna.

Konsekvenserna av ett förändrat klimat på lång sikt kan t.ex. leda till långvariga avbrott i teknisk infrastruktur som elförsörjning, elektroniska kommunikationer, värmedistribution, dricksvattenförsörjning och transporter. Detta i sin tur kan få spridningseffekter till annan verksamhet som är beroende av el, tele och transporter, t.ex. hälso- och sjukvård, social omsorg och livsmedels- och dricksvattendistribution. Således riskerar samhället att drabbas av mer eller mindre omfattande avbrott i tillförseln av livsnödvändiga funktioner. Även andra konsekvenser kan bli följden, t.ex. miljöförstöring, egendomsskador och ekonomiska förluster.

Som nämnt ovan fick stormarna Gudrun 2005 och Per 2007 stora konsekvenser för samhället i vår region. Prognoserna för klimatförändringens påverkan på stormar och vindar är dock oklar i dagsläget²⁸. Vi kan dock konstatera att det inträffat två kraftiga stormar som drabbat regionen bara under de senaste sex åren. Erfarenheterna av Gudrun och Per gör att kommunen förhoppningsvis kan hantera en liknande situation bättre när den inträffar nästa gång.

Olycka

Stora delar av kommunen består av skogsområden och vid extrem torka kan det finnas risk för bränder genom åsknedslag, mänskliga faktorn eller i samband med avverkning. Räddningsinsatser och övriga insatser kan bli långvariga och mycket krävande. Bostadshus, skolor, äldreboenden etc. kan hotas och evakuering kan bli nödvändig. Andra tänkbara händelser är industribrand, tåg-, flyg-, bussolycka eller olycka med transport av farligt gods med eventuella utsläpp av farliga ämnen som följd.

²⁶ Olyckor & kriser 2009/2010

²⁷ Hälsopåverkan av ett varmare klimat – en kunskapsöversikt (2008)

²⁸ Klimatförändringar och konsekvenser i Kronobergs län (2011)

För att förebygga allvarliga olyckor inom kemindustrin och begränsa följderna för människor och miljö har EU antagit det så kallade Sevesodirektivet. Arbetet påbörjades efter en allvarlig och uppmärksammas olycka i staden Seveso i Italien, där dioxiner släpptes ut som förorenade 25 km² mark och förgiftade ett stort antal människor. I Sverige är direktivet infört genom lagstiftning och genom förordningen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (den så kallade Sevesolagstiftningen²⁹), förordningen om skydd mot olyckor samt genom arbetsmiljölagstiftningen. Verksamheter som omfattas av Sevesolagstiftningen är i de flesta fall att betrakta som farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor. I Älmhults kommun finns en mindre SEVESO-anläggning enligt SEVESO-direktivet (E.ONs Gasoltank). Denna är tillsammans med Stena Aluminiums klogashantering klassad som farlig verksamhet.

Vardagsolyckor, så som bränder, trafikolyckor och förgiftningsolyckor behandlas vidare i handlingsprogrammet enligt lagen om skydd mot olyckor³⁰. Andra vardagsolyckor tas upp i kap 4.5.

Smitta

I samband med bl.a. klimatförändringar och ett omfattande resande finns en ökad risk för sjukdomar orsakade av bakterier, virus och parasiter, både tidigare kända och sådana sjukdomar som inte funnits i Sverige. Andra bidragande faktorer till denna utveckling kan vara förändrad djurhållning och jordbruk samt förändrad livsmedels- och foderteknologi. Utvecklingstrenden mot ett förändrat sjukdomspanorama kommer troligen att beröra Sverige allt mer framöver.

Den årliga influensaepidemin (säsongsinfluensa) pågår oftast under perioden december till februari. Den brukar börja plötsligt och öka under 2-3 veckor, för att sedan ebba ut efter 5-8 veckor. Under en säsong insjuknar mellan 2-15 procent av befolkningen. Vid en utbredd influensaepidemi ökar belastningen inom alla vårdformer. Även kräksjuka kan under perioder drabba ett stort antal personer under kort tid, vilket kan leda till bland annat personalbrist. Ibland ändrar influensavirus skepnad totalt och då blir alla mycket mottagliga för smittan som snabbt sprider sig globalt med många sjuka och ökad dödlighet som följd. När en stor del av befolkningen i flera världsdelar drabbas är det en *influensapandemi*. Även andra sjukdomar, t.ex. zoonoser (smitta mellan djur och människa) kan ge allvarliga konsekvenser i samhället (exempelvis utbrotten av fågelinfluensa, främst i Asien 2003 och 2004). Under det senaste seklet är det största utbrottet Spanska sjukan 1918-1919, men också Asiaten 1957 och Hong Kong-influensan 1968 illustrerar det hot en influensapandemi utgör. Influensan A(H1N1) 2009 som kom att spridas över hela världen hade en ny genetisk sammansättning som man inte sett tidigare. I Sverige blev inte smittspridningen så allvarlig som man beförde, eftersom en massvaccinering av befolkningen genomfördes. Under 2002-2003 uppstod också smittspridning med sars (svår akut respiratorisk sjukdom) med start i Guangdongprovinsen i Kina, för att sedan spridas till ca 30 länder med över 8 000 insjuknade och över 700 dödsfall³¹.

Älmhults kommun har en pandemiplan framtagen på rekommendation av Länsstyrelsen och Krisberedskapsmyndigheten, numera Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Planen togs fram under 2008 då de nationella myndigheterna såg att det fanns en risk för att ett nytt influensavirus skulle uppkomma och att risken var stor att smittspridningen skulle komma att beröra alla världsdelar³².

---

²⁹ SFS 1999:381

³⁰ SFS 2003:778

³¹ Olyckor & kriser 2009/2010

³² Policy och handlingsplan för pandemisk influensa i Älmhults kommun (rev 2009)

Smittskyddsinstitutet, Statens veterinärmedicinska anstalt och Socialstyrelsen fick våren 2010 i uppdrag av regeringen att tillsammans följa och analysera utvecklingen hos nya och kända smittsamma sjukdomar till följd av klimatförändringar och vid behov föreslå åtgärder för att upprätthålla en god beredskap avseende smittskydd samt andra motåtgärder.

Regeringsuppdraget har utformats utifrån de förslag som lades i Klimat- och sårbarhetsutredningen³³ och redovisas i rapporten *Smittsamma sjukdomar i ett förändrat klimat*. Generellt kan man säga att klimatförändring leder till en allmän riskhöjning för klimat känsliga sjukdomar. Vid sidan av direkta olyckor och naturkatastrofer vid extremväder torde sjukdom och hälsopåverkan hos både människor och djur vara bland de allvarigaste effekterna vi har att vänta.

Ett förändrat klimat kommer att innebära fler och allvarigare påfrestningar på dricksvattenområdet. *Cryptosporidium*, som under 2010 och 2011 orsakat stora utbrott av magsjukdomsfall i Östersund och Skellefteå, är utpekad som en av de parasiter som kommer att ge ännu fler sjukdomsfall. Stigande sommartemperaturer ökar risken för infektioner som sprids med mat och vatten och vi kan förvänta oss en ökning av antalet livsmedels- och dricksvattenburna sjukdomar. Globalisering av livsmedelsproduktion och transporter kan vid högre temperaturer innebära problem med brutna kylkedjor och ökat antal smittor. I England rapporteras att varje grads temperaturhöjning ökar antalet anmälda salmonellafall med 12 procent. Enligt prognoser kommer vissa flugpopulationer att öka med 240 procent, vilket ger ökade problem med smittspridning, där flugorna fungerar som mekaniska vektorer (t.ex. i livsmedelskedjan). Det kan också innebära ett ökat antal fall av myiasis, där fluglarver livnär sig på vävnaderna på levande djur med stort lidande och ansenligt produktionsbortfall som följd.

Högre förekomst av smittsamma sjukdomar kan innebära ett ökat behov att behandla med antibiotika och antiparasitära medel. Det kan ge upphov till ökad resistensutveckling hos mikroorganismer och parasiter. Dessutom förväntas klimatförändringarna ge effekter som vi i dagsläget inte kan förutsäga beträffande introduktion och/eller etablering av nya smittor och infektionssjukdomar, samt avseende spridning och epidemiologi av inhemska infektionssjukdomar. Ett utvecklat internationellt samarbete är därför centralt för att effektivt kunna följa epidemiologin för viktiga smittsamma sjukdomar³⁴.

Enligt rapporten *Hälsopåverkan av ett varmare klimat*³⁵ finns det ytterligare hälsoeffekter som kommer av ett varmare klimat:

- Varmare somrar kan orsaka fler värmerelaterade dödsfall även vid måttliga temperaturer. Översvämningar kan leda till att avloppsvatten breddar över, till att det uppstår läckage från förorenad mark och till fuktskador i byggnader.
- Ett varmare och fuktigare klimat kan öka förekomsten av pollen, kvalster och mögel.

Även åtgärder som följer av ett varmare klimat kan ha hälsoeffekter. Det finns exempel på hur kyltorn för luftkonditionering spridit legionellabakterier så att en epidemi brutit ut.

Utsläpp

Farliga ämnen avser kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen, s.k. CBRN-ämnen. Det förebyggande arbetet bedrivs inom ramen för regelverken kring t.ex. transport av farligt gods, produktion och hantering av brandfarliga och explosiva varor, åtgärder för att förebygga och begränsa allvarliga kemikalieolyckor, strålsäkerhet, arbetsmiljö och smittskydd

³³ SOU 2007:60

³⁴ Smittsamma sjukdomar i ett förändrat klimat (2011)

³⁵ Hälsopåverkan av ett varmare klimat – en kunskapsöversikt (2008)

som avser både naturlig och avsiktlig smittspridning. Farliga ämnen används av många aktörer i samhället, t.ex. inom industri, forskning, energiproduktion och hälso- och sjukvård. Dagligen transporteras dessutom farligt gods både till lands och till havs och det finns alltid risk för ett utsläpp av farliga ämnen i miljön, t.ex. som en följd av en transportolycka på väg, järnväg eller till havs. Varje år inträffar ett antal oavsiktliga utsläpp av farliga ämnen. Statistiska centralbyrån genomförde på uppdrag av dåvarande Räddningsverket en kartläggning av transporter av farligt gods i Sverige under september månad 2006. På södra stambanan (järnvägen) som passerar Älmhult, Diö, Liatorp och Enebyda transporterades mellan 20 000 - 30 000 ton farligt gods. Det är främst brandfarliga vätskor och giftiga ämnen, men även en del explosiva ämnen, gaser och radioaktiva ämnen passerar³⁶.

När det gäller all typ av högriskindustri, t.ex. kärnkraften och den petrokemiska industrin, kan ett utsläpp orsakas av tekniska fel och brister, t.ex. avseende säkerhetsrutiner, säkerhetsåtgärder, föråldrade anläggningar m.m. En allvarlig händelse när det gäller utsläpp av radioaktiva ämnen är en härdsmläta eller ett annat omfattande haveri i ett kärnkraftverk med stora utsläpp av radioaktiva ämnen som följd. En sådan händelse kan innebära ett stort antal döda och skadade i befolkningen, men även svåra miljökonsekvenser för mycket lång tid framåt.

Den största övningen i sitt slag, SAMÖ KKÖ, genomfördes 2 februari till 7 april 2011 och övade samhällets förmåga att hantera konsekvenserna av en kärnteknisk olycka. Scenariot utspelades i Kalmar län, men i övningen deltog aktörer på såväl lokal och regional som nationell nivå. SAMÖ KKÖ var ett helt nytt sätt att öva en händelse med radioaktivt utsläpp på. Två beprövade övningskoncept, Samverkansövning (SAMÖ) och Kärnkraftsövning (KKÖ), har slagits ihop till en enda stor övning för att utveckla förmågan att hantera både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser av en kärnteknisk olycka. Älmhults kommun var en av de lokala aktörerna som deltog i övningen. Oskarshamns kärnkraftverk ligger endast ca 18 mil från Älmhult och vid ett befarat utsläpp av radioaktiva ämnen, skulle även Älmhults kommun kunna bli hårt drabbad dels av restriktioner till följd av själva utsläppet men kanske främst som mottagarkommun för de som evakueras eller spontanevakueras.

Social oro

Segregation och ökat utanförskap, inte minst hos socioekonomiskt utsatta ungdomsgrupper i samhället, kan ge upphov till ett minskat förtroende för samhällets institutioner samtidigt som det också kan gynna den organiserade brottsligheten. Ökade sociala och ekonomiska skillnader i samhället kan således i värsta fall leda till att våldsamma upplopp uppstår. Det är dock främst en fråga om förtroende för samhällets institutioner, och till mindre del att samhällets funktionalitet påverkas. Våldsamma upplopp leder dock till en ökad belastning på samhällsviktiga verksamheter som räddningstjänst, polismyndigheter, socialtjänst, hälso- och sjukvård etc.

Under 2009 har det vid ett flertal tillfällen förekommit stenkastning mot polis men också mot räddningstjänst i samband med insatser. Incidenterna har framför allt förekommit i samband med ungdomsbråk, vandalisering och anlagda bränder i Malmö, Göteborg, Stockholm och Uppsala. Ett flertal berörda offentliga aktörer i områdena ifråga belastades mer än i normalfallet när det gällde personella och ekonomiska resurser, t.ex. de kommunala räddningstjänsterna, de sociala verksamheterna i kommunerna och polismyndigheterna

I juni 2001 stod Sverige för första gången värd för ett möte i Europeiska rådet. Samtliga presidenter, premiär- och statsministrar från EU:s dåvarande 15 länder samt ledarna från de 13 kandidatländerna samlades i Göteborg. Under de tre dagarna protesterade över 50 000

³⁶ Kartläggning av farliga godstransporter: september 2006 (2006)

demonstranter. 2 500 poliser, den största polisinsatsen någonsin i Sverige, stod för ordningen. Vid några tillfällen urartade demonstrationerna och slutade i upplopp. Fönsterrutor krossades, möbler eldades upp och sten kastades på polisen. Sammanlagt under de tre dagarna skadades ett 50-tal poliser och ett 80-tal demonstranter, och tre personer skottsbadades³⁷.

I november 2010 genomförde Länsstyrelsen tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och det regionala samverkansorganet Krissamverkan Kronoberg en regional samverkansövning vid namn Moa. Övningsscenarioet behandlade olika aspekter av social oro som upplopp, hot, våld och misstro. I december samma år anordnade Länsstyrelsen tillsammans med Landstinget och Regionförbundet konferensen Robust samhälle som detta år hade temat risker av social karaktär. Älmhults kommun deltog både vid övning Moa, där krisledningsstaben övades, och vid konferensen Robust samhälle.

Våld och hot

Varje dag drabbas sex arbetstagare så allvarligt av hot eller våld på arbetet att de tvingats vara sjukskrivna. En del av dessa kommer dessutom vara sjuka länge på grund av de fysiska skadorna eller den psykiska belastning det innebär att bli utsatt för hot och våld. De allra flesta som drabbas arbetar inom skola, vård och omsorg. Därför är hela två tredjedelar av dem som drabbas av hot och våld kvinnor. Den enskilda bransch som står för de mest frekventa anmälningarna är säkerhetsverksamheten följt av psykiatrisk hälso- och sjukvård.

Arbetsmiljöverket fick i uppdrag av regeringen att under 2010 lägga resurser på att främja jämställdhet och motverka hot och våld i arbetslivet. Detta har gjorts främst genom kunskaps- och informationsspridning, för att ge ökad kunskap om de miljöer och situationer där risker för hot och våld kan uppstå. Målet är att skapa bättre förutsättningar för ett förebyggande arbete och motverka riskerna för hot och våld på arbetsplatsen³⁸.

Den organiserade brottslighetens mutor, hot och trakasserier är redan idag ett samhällsproblem och kan i framtiden komma att utgöra ett än större hot både mot det privata näringslivet, rättsväsendet och därmed i slutändan mot grundläggande värden och det demokratiska statsskicket om inte samhället vidtar relevanta åtgärder. Enskilda händelser i form av t.ex. mutor, hot och trakasserier mot rättsväsendets anställda, vittnen, förtroendevalda, anställda inom det sociala området och journalister är inte bara allvarliga för de personer som drabbas, utan kan i förlängningen påverka allmänhetens förtroende för samhällets institutioner³⁹.

Älmhults kommun arbetar aktivt med att förebygga och hantera de hot och våldssituationer som kan uppstå och som faktiskt uppstår i kommunens olika verksamheter. Under 2011 arbetar man i kommunen även med att ta fram ett styrdokument för mutor och bestickning.

Brott

Brott mot samhället kan vara mer eller mindre organiserat. Den organiserade brottsligheten förser i första hand marknaden med illegala och "skattefria" varor och tjänster, som narkotika, alkohol, vapen, storskaligt svartarbete och sexuella tjänster. Den ligger även bakom en viss del av stöldbrottsligheten, hälerier och till viss del rån. Den svarar i mer begränsad omfattning för indrivning och beskyddarverksamhet.

Sabotage är en typ av brott som gränsar mot terrorhandling. Dessa handlingar kan drabba alla delar av samhällets funktioner, t.ex. IT-infrastruktur, vattensystem, elnät, finansiella system

---

³⁷ Olyckor & kriser 2009/2010

³⁸ Arbetsmiljöverket: www.av.se

³⁹ Olyckor & kriser 2009/2010

och transporter. I Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps rapport *Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods - hot, skydd och förmåga*⁴⁰ görs bedömningen att samhällets förmåga att hantera antagonistiska hot mot transporter av farligt gods är bristfällig. Stöldproblematiken inom landtransporter generellt är ett problem som skulle kunna sprida sig till transporter av farligt gods. Skulle en transport med giftiga ämnen bli utsatt för brott/sabotage kan detta leda till stor skada för hälsa, egendom och miljö.

Det är i det lokala samhället som brotten sker, den organiserade brottsligheten är beroende av lokala marknader och därför kan lokala aktörer spela en viktig roll i arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet. I Älmhults kommun finns BRÅ - brottsförebyggande rådet. I rådet ingår både politiker och tjänstemän inom kommunen, samt närpolischef och representanter från den privata sektorn. En god samverkan mellan kommunen, myndigheter och det lokala näringslivet, försvårar för kriminella att etablera sig och driva sin verksamhet.

Terror

I december 2010 utsattes Stockholm för en självmordsbombare när en man sprängde sig själv mitt i julruschen i centrala Stockholm. I detta fall omkom endast självmordsbombaren, eftersom endast en av de sex rörbomber han bar på sig exploderade. Ett terrorattentat kan få mycket stora konsekvenser både för samhället och för enskilda individer och det kan ha många olika bakomliggande motiv – etiska, religiösa, politiska m.m. Det förebyggande arbetet är därför viktigast, att förhindra terrorattentat både i Sverige och utomlands.

Säkerhetspolisen ansvarar för terrorismbekämpningen i Sverige och är den myndighet som har bäst förutsättningar att bedöma terrorhotet, dvs. individers och grupperns planer på att genomföra terrorattentat mot Sverige. Säkerhetspolisen bedömer att denna hotbild är låg i Sverige och mot svenska intressen i andra länder. Därmed kan det också konstateras att hotbilden är låg när det gäller terroristattentat i Älmhults kommun. Det bör dock framhållas att hotbilden snabbt kan förändras. Det kan därför inte uteslutas att det i framtiden inträffar situationer som kan leda till en skärpning av hotbilden. Medverkan i internationella militära insatser utomlands, offentliga politiska ställningstaganden i frågor som rör politik, religion eller utländska förhållanden eller enskilda personers agerande är exempel på aktiviteter som kan användas som skäl av terrorister för att uttala hot mot Sverige. Stora evenemang som politiska toppmöten och idrottstävlingar skulle också kunna hotas av terrorattentat. Att sådana attacker kan leda till mycket stora konsekvenser för samhället när det gäller antal döda och skadade, miljö, egendom samt möjligheterna att upprätthålla samhällsviktig verksamhet står utom allt tvivel⁴¹.

På initiativ av Säkerhetspolisen bildades ett samverkansråd mot terrorism 2005. Det är ett samarbete mellan fjorton svenska myndigheter, som syftar till att stärka Sveriges förmåga att motverka terrorism. Rådet leds av Säkerhetspolisens generaldirektör. Där deltar även de högsta cheferna för Rikskriminalpolisen, Försvarmakten, Försvarets radioanstalt, Totalförsvarets forskningsinstitut, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kustbevakningen, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Migrationsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten, Kriminalvården, Åklagarmyndigheten samt Transportstyrelsen. På uppdrag av regeringen sammanställde Brottsförebyggande rådet och Säkerhetspolisen 2009 en rapport om våldsamt extremism i Sverige inom vit maktmiljön och den autonoma miljön. I rapporten framgick det att kommuner och lokala samverkansorgan har initierat flera framgångsrika lokala initiativ för att motverka våld och politisk extremism⁴².

⁴⁰ Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods - hot, skydd och förmåga (2010)

⁴¹ Olyckor & kriser 2009/2010

⁴² Lokala insatser mot våldsbejakande politisk extremism (2010)

Älmhults kommun har ett gott samarbete med polisen, vilka kan ge indikationer om brottsliga grupperingar och eventuella terrorhot.

Krig

Väpnade konflikter, folkmord och militära kupper osv. har stadigt minskat under de senaste årtiondena. Andelen personer som dör i väpnade konflikter varje år har också drastiskt minskat under senare år. Teknikutvecklingen kan ha bidragit till minskningen i antalet väpnade konflikter, eftersom den förbättrat förutsättningarna för en ökad och snabbare spridning av t.ex. nyheter om förtryck, övergrepp och kränkningar av minoriteter, vilket ökar medvetenheten och öppenheten mellan olika delar av världen.

För Sveriges del är bedömningen att det inte under de närmaste åren finns något direkt militärt hot riktat mot Sverige. Dock ska påpekas att eftersom den säkerhetspolitiska situationen konstant förändras och globala motsättningar, regionala konflikter, internationell terrorism och spridning av massförstörelsevapen m.m. kan skapa instabilitet även i Sverige, kommer den militära hotbilden att kontinuerligt omprövas i de fall som svenska intressen berörs.

Konkurrensen om och tillgången till naturresurser som är avgörande för vår överlevnad kan också gälla förnybara resurser, som odlingsjord och skogsmark. Även tillgången till vatten kan användas som vapen i en politisk konflikt. Detta kommer att kunna påverka Sverige både indirekt och direkt, genom t.ex. flyktingströmmar och ökad instabilitet i vissa av de värst drabbade delarna av världen⁴³.

När beredskapen i Sverige höjts, skall Försvarsmakten krigsorganiseras i den omfattning som regeringen bestämmer. Vid beredskapslarm skall hela Försvarsmakten krigsorganiseras och ett antal författningar träder omedelbart i kraft. Dessa författningar listas i Förordning om krisberedskap och höjd beredskap⁴⁴.

4.1.3 Allvarlig störning/bortfall av viktiga resurser

Extraordinär händelse avser *sådan händelse som avviker från det normala, innebär en **allvarlig störning** eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av en kommun eller ett landsting*⁴⁵.

I 2011 års risk- och sårbarhetsanalys har Älmhults kommun valt att fokusera på hur kommunen kan hantera följderna av en allvarlig störning, så som bortfall av el, transporter, vatten, värme, it, personal, telefoni, information och finansiella system, oavsett bakomliggande orsak. Till djupanalysen, som genomförts i de flesta förvaltningarna, valdes scenariot isstorm eftersom den för med sig bortfall av många viktiga resurser som får allvarliga konsekvenser för samhället.

De allvarliga störningar som är angivna i det gula fältet i cirkeln kan inträffa enskilt eller i kombination med varandra och ju fler resurser som berörs desto allvarligare blir konsekvensen. Bortfall av vissa resurser kan även leda till att andra resurser slås ut – ett el-bortfall ger bortfall av värme, telefoni, IT osv.

---

⁴³ Olyckor & kriser 2009/2010

⁴⁴ SFS 2006:942 27 §.

⁴⁵ SFS 2006:544

EI

Tillgång till el är i stor utsträckning en förutsättning för all annan energiförsörjning. Det starka beroendet av el ger denna energiform en särställning inom energiförsörjningen. Denna särställning förstärks av att flertalet andra samhällsverksamheter för sin funktion är beroende av att ha tillgång till el. Långvariga och omfattande avbrott i eltilförseln tillhör därför de händelser som många samhällsaktörer uppfattar som de mest allvarliga som kan drabba deras verksamhet. Stormarna Gudrun och Per visade att omfattande elavbrott i vissa fall kan beröra stora områden och bli långvariga. Vid en storm är framkomligheten på vägarna en stark gränssättande faktor för den operativa förmågan att hantera krisen. Svårigheter vid uppröjningsarbete gör att det kan ta tid att reparera skadade ledningar. Problem med värmeförsörjningen, dricksvattenförsörjningen och avfallshanteringen kan följa av elavbrottet. Människor kan behöva evakueras från äldreboendena och förskole- och skolverksamheten måste kanske ställas in. Mobil och fast telefoni kommer att slås ut, med följd av att trygghetslarmen hos de äldre kommer att sluta fungera.

Energimyndigheten har det samordnande ansvaret för den övergripande försörjningstryggheten inom energiområdet i händelse av bristsituationer. Efter stormen Gudrun i januari 2005 infördes flera nya bestämmelser i ellagen. Ändringarna innebar bland annat krav på att inga elavbrott får vara längre än 24 timmar, efter 1 januari 2011, och att skadestånd i form av avbrottsersättning schablonmässigt och automatiskt ska betalas till de elkunder som drabbas av elavbrott längre än 12 timmar. Det här innebär också att elanvändare minst måste klara av att hantera konsekvenser av elavbrott som varar 24 timmar. För att kunna prioritera elanvändare vid elbrist genomförs under 2011 projektet Styrel (se mer under 4.1.1 Drivande faktorer - Energi) i hela Sverige och Älmhults kommun deltar aktivt i det arbetet⁴⁶.

I mars 2005 deklarerade E.ON, eller Sydkraft som det då hette, ett löfte om att vädrensäkra 17 000 km luftledning i skogsbygd, före utgången av 2010. Den 25 september 2010 var projektet i hamn. Projektet var en direkt effekt av stormen Gudrun i januari 2005. Idag har avbrotten i skogsbygd under svåra väderförhållanden minskat med ca 60 %⁴⁷.

Transporter

Behovet av resor och transporter i samhället, dvs. både inom person- och godstrafiken, ser ut att fortsätta att öka framöver, samtidigt som samtliga transportslag, dvs. järnväg, luftfart, sjöfart och vägtrafik, i stor utsträckning är beroende av andra sektorer i samhället för att kunna fungera. Fungerande transporter är också en förutsättning för Sveriges kontakt med omvärlden och en fungerande ekonomi.

I princip all samhällsviktig verksamhet är beroende av transporter, samtidigt som transporterna är beroende av el och tele och annan kommunikationsförsörjning för att själva fungera. Transporter är en grundförutsättning för vår livsnödvändiga försörjning, eftersom t.ex. livsmedelsdistributionen är beroende av transporter. Hälso- och sjukvården är beroende av fungerande transporter, bl.a. eftersom akutsjukvården behöver dagliga leveranser av sterilprodukter, förbrukningsmaterial, medicinteknisk utrustning och läkemedel. Andra verksamheter som skulle drabbas av avbrott i transporterna är omsorgen om äldre och personer med funktionshinder, eftersom de är beroende av dagliga matleveranser och medicinskt omhändertagande.

Transportsektorn kan också drabbas av naturolyckor, t.ex. stormar, snöoväder, översvämningar, ras och skred. Även en pandemi eller en annan allvarlig smitta kan innebära

---

⁴⁶ Olyckor & kriser 2009/2010

⁴⁷ Historien om krafttag

ett stort personalbortfall inom transportområdet, något som i sin tur drabbar andra samhällsviktiga verksamheter och funktioner samt individer som är starkt beroende av fungerande transporter. Det finns dessutom en ökad risk för störningar i transportsystemen avseende t.ex. livsmedelsdistributionen eftersom det så kallade just-in-time-konceptet inneburit allt snävare marginaler och därmed riskerar att minska robustheten inom transportsektorn. Ju längre avbrottet blir, desto allvarigare blir konsekvenserna för samhället och individerna. Dessutom kan det bli svårigheter att upprätthålla samhällsviktiga verksamheter vid en kombination av ett långvarigt elavbrott och avbrott i transporterna, eftersom flertalet verksamheter behöver ha tillgång till transporter för att få diesel till sina reservkraftaggregat⁴⁸.

På regional och lokal nivå arbetar man under 2011 med att skapa rutiner för hur bränsleförsörjningen till reservkraftverken ska säkras i händelse av kris.

Vatten

Ett avbrott i vattenförsörjningen påverkar de allra flesta människor och verksamheter i samhället då vatten är vårt viktigaste livsmedel. Förutom som dricksvatten används vatten även för att klara den personliga hygien, för livsmedelshantering och inom industrin. Ett långvarigt avbrott i vattenförsörjningen bedöms därför få mycket omfattande konsekvenser för de kommuner som drabbas och det är tveksamt om någon klarar att hantera detta på egen hand. Som samhällsfunktion karaktäriseras vattenförsörjningen av att den är storskalig och komplex. Samtidigt måste den vara robust nog för att fungera tjugofyra timmar om dygnet, dag efter dag, månad efter månad, år efter år.

Kvalitetskrav och andra regler om dricksvatten tas fram gemensamt av medlemsstaterna inom EU och införlivas i svensk lagstiftning bland annat av Livsmedelsverket. Livsmedelsverkets regler gäller för storskalig dricksvattenförsörjning, till exempel kommunalt dricksvatten, och för dricksvatten som används i kommersiell och offentlig verksamhet, till exempel på skolor, sjukhus och i livsmedelsföretag. EU:s medlemsländer har enats om ett direktiv som innehåller minimikrav på dricksvattenkvaliteten. Detta innebär att länderna måste följa de krav som direktivet ställer men får ha egna, strängare nationella krav. Sverige har införlivat EU-direktivet i Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten⁴⁹.

Ett förändrat klimat kan enligt Klimat- och sårbarhetsutredningen⁵⁰ leda till att vi inte klarar vår dricksvattenförsörjning. Extrema väderhändelser med ökad nederbörd och risk för ras och skred, kan komma att ställa stora krav på dricksvattenproduktionen i framtiden. Kvaliteten på råvattnet i vattentäkterna kommer sannolikt att försämrats, med ökade humushalter och ökade föroreningar av mikroorganismer. Risken för avbrott och förorening av dricksvattnet ökar om det blir vanligare i framtiden med översvämningar, ras och skred. Den ökade risken för översvämningar innebär även att kemiska ämnen och smittämnen kan spridas lättare, vilket kan leda till föroreningar av vattentäkter. Extrema skyfall, överbelastade ledningsnät, bräddning av avloppsvatten m.m. innebär därför en ökad risk för åtföljande hälsorisker. Dessa risker kräver en övergripande samordning av det delade myndighetsansvaret och regeringen har därför prioriterat dricksvatten och utsett Livsmedelsverket till samordnande myndighet för dricksvattenfrågor på nationell nivå.

Våren 2010 initierades därför ett nationellt nätverk för dricksvatten, vars medlemmar består av sektorsansvariga myndigheter och berörda branschorganisationer; Boverket, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Socialstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning,

⁴⁸ Olyckor & kriser 2009/2010

⁴⁹ SLVFS 2001:30

⁵⁰ SOU 2007:60

Vattenmyndigheterna (representerade genom länsstyrelserna), Svenskt Vatten samt Sveriges kommuner och landsting⁵¹.

I sin rapport *Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010*⁵² bedömer Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att samhällets förmåga att hantera en stor kris inom dricksvattenområdet behöver utredas närmare. Med bakgrund av detta lyfte Regionala rådet för krisberedskap och skydd mot olyckor i Kronoberg på mötet i april 2010 upp dricksvattenförsörjning som ett prioriterat område för fortsatta insatser för att stärka länets beredskap vid allvarliga händelser. I planen *Regional samverkan för nödvattenförsörjning*⁵³ ger Krissamverkan Kronoberg en övergripande beskrivning av vilka resurser som finns dels i länets kommuner och dels att tillgå från annat håll, liksom rutiner för hur vi ska kunna hantera dessa resurser och bistå varandra vid en större händelse i länet.

Tekniska förvaltningen i Älmhults kommun arbetar kontinuerligt med att driva och genomföra förbättringar inom dricksvattenssäkerhetsområdet. Under 2011 inleds ett projekt i länet där kommunernas VA-verksamhet tillsammans med tillsynsmännen på miljöförvaltningarna ska analysera VA-verksamheten och dess processer utifrån Svenskt vattens koncept för systematiska riskanalyser, HACCP. Utöver det arbetar tekniska förvaltningen i Älmhults kommun kontinuerligt med att identifiera olika riskområden som berör dricksvattenförsörjningen. Förvaltningen arbetar löpande med säkerhetshöjande åtgärder för vattenanläggningar bl. a. utifrån Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar⁵⁴. Under 2011 har förvaltningen sett över kommunens samtliga skyddsområden, arbetat aktivt med provtagning på de egna anläggningarna och man har reviderat driftsinstruktionerna för sina anläggningar.

Värme

En omfattande och långvarig störning i uppvärmningen kan innebära en svår kris för samhället. Om en storskalig värmekris inträffar måste kommunens insatser koncentreras till de människor som är i störst behov av hjälp. Kommunens egna resurser räcker inte till för att hjälpa alla ur krisen. Då krävs att var och en tar ett stort eget ansvar för att hjälpa sig själv och andra i sin omgivning. Att verka för ett högt medvetande hos invånare, fastighetsägare och företag om det egna ansvaret vid en kris är därför en viktig uppgift för kommunen. Det är också viktigt att sprida kunskap om vad alla kan göra för att ha beredskap för ett värmebortfall och hur situationen kan lindras om krisen är ett faktum.

Värmeförsörjningen består av ett komplext system av transporter, tekniska infrastrukturer och samverkan mellan offentliga och privata affärsdrivande aktörer. Till skillnad från elproduktion sker värmeproduktionen relativt lokalt. Normalt är värmeförsörjningen robust och klarar oväntade störningar bra, men händelser som riskerar att få svåra konsekvenser kan inträffa. Vid stora elavbrott hamnar fokus ofta på belysning, datorer, penningtransaktioner, frysar och stillastående kommunikationer. Men allt detta förlorar i betydelse om ett elavbrott gör att uppvärmningen faller bort. Till slut sjunker inomhustemperaturen i bebyggelsen så mycket att det varken går att bo i husen eller bedriva verksamhet där längre. Det är inte bara en komfortfråga utan även viktigt för vår hälsa och för vatten, avlopp och byggnader.

+5°C i inomhustemperatur anses vara gränsen för vad en frisk människa med varma ytterkläder kan uthärda i sin bostad under längre tid. Redan efter några timmar måste man börja kontakta alla som är över cirka 80 år gamla och andra som är fysiologiskt mycket

⁵¹ Olyckor & kriser 2009/2010

⁵² Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010

⁵³ Regional samverkan för nödvattenförsörjning (2011)

⁵⁴ LIVFS 2008:13

känsliga för kyla och påbörja evakuering. Efter cirka 1,5 dygn måste evakuering påbörjas av boende i småhus. Den får helst inte ta mer än 3 dagar. Efter cirka 5,5 dygn måste evakuering påbörjas av boende i flerfamiljshus. Om värmeavbrottet håller i sig i 10 dygn måste kommunen i princip ha tömts på sin befolkning, med undantag av dem som bor i de allra nyaste flerfamiljshusen och dem som har egen el-oberoende, fast installerad lokaluppvärmning och har lagrat tillräckliga mängder bränsle. I praktiken betyder det att 80 % av befolkningen måste ha lämnat sina bostäder och att vattensystemen ska ha tömts för att undvika frysskador i fastigheterna. Om utomhustemperaturen i exemplet istället vid -15°C måste allt ske på halva tiden jämfört med exemplet ovan.

Stormarna Gudrun och Per visade att ett avbrott i värmeförsörjningen kan leda till katastrofliknande tillstånd och svåra påfrestningar på samhället. Stormen Gudrun blev ett uppvaknande. När stormen Per inträffade två år senare innebar erfarenheterna från Gudrun att hjälparbetet gick snabbare⁵⁵.

Under 2010 gjordes en inventering av tänkbara trygghetspunkter på landsbygd och i tätort. I dialog med ansvariga förvaltningsledning konstaterades att de skolor och äldreboenden som ligger på landsbygden och som tidigare använts som värmestugor även skulle kunna användas som trygghetspunkter. Det som krävs för att upprätthålla en fungerande trygghetspunkt är bl. a. tillgång till reservkraft, möjlighet att laga mat, tvätta, duscha och vila samt information till allmänheten om var dessa trygghetspunkter finns och under vilka förutsättningar de finns öppna och bemannade.

It

Under 2009 drabbade ett antal driftstörningar och säkerhetsincidenter samhällsviktig informationshantering. I många fall handlade det om driftbortfall i grundläggande samhällsviktig infrastruktur, främst el- och telenät, som stoppade systemdriften i viktiga IT-system eller fick andra följder. Det förekom även utifrån kommande angrepp med potentiellt mycket omfattande konsekvenser. Huvuddelen av de incidenter som observerades hade lokal eller regional karaktär.

Både privata och offentliga aktörer i samhället drabbas, dvs. statliga myndigheter, kommuner, landsting och näringslivet. Eftersom samhällets samtliga verksamheter är så beroende av fungerande IT-system, så finns det stor anledning att vidare analysera vilka samhällskonsekvenser som kan bli följden av både kortvariga och långvariga avbrott i samhällets IT-system. Sedan några år tillbaka har det avslöjats allt fler fall av noggrant förberedda och riktade angrepp mot informationssystem. Händelser utomlands, bl.a. i Estland 2007, visar att man inte kan bortse från risken för storskaliga IT-attacker och att dessa kan ha ett samband med olika typer av politiska händelser. De konsekvenser som kan uppstå till följd av nätangrepp eller angrepp mot informationssystem handlar exempelvis om störda funktioner inom samhällsviktig verksamhet, eldistribution, dricksvattenförsörjning, tele- och datanät, transportsystem, myndigheters webbplatser m.m.⁵⁶.

I dokumentet *Arbetsplan för intern kontroll i Älmhults kommun*⁵⁷ ska bl. a. informationssäkerhetsområdet lyftas upp vid internkontrollerna enligt Kommunallagen⁵⁸ och i kommunens informationssäkerhetspolicy⁵⁹ framgår vilka fokusområden som förvaltningarna främst bör arbeta med t. ex:

---

⁵⁵ Olyckor & kriser 2009/2010

⁵⁶ Olyckor & kriser 2009/2010

⁵⁷ Arbetsplan för intern kontroll i Älmhults kommun (2009)

⁵⁸ SFS 1991:900

⁵⁹ Policy för informationssäkerhet i Älmhults kommun (2010)

- all personal ska ha kunskap om gällande informationssäkerhetsregler
- informationsförsörjningen är säker, effektiv och bidrar till ökat skydd och stöd för alla
- informationen ska vara rätt och lättillgänglig för rätt person när den behövs
- informationen ska vara spårbar (det ska framgå var informationen kommer ifrån)
- informationen ska vara och förbli riktig

Personal

Vare sig det beror på en storm eller en epidemi så kan ett omfattande personalbortfall få allvarliga konsekvenser i samhällsviktig verksamhet. Det går att konstatera att konsekvenserna av influensan A(H1N1) 2009 var begränsade men en allvarligare influensa skulle dock kunna innebära betydande konsekvenser för samhällsviktig verksamhet.

I Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps uppföljning av krisberedskapen i Sverige⁶⁰ dras bland annat slutsatsen att vid personalplanering är det viktigt att planera för ett bortfall av särskilda nyckelfunktioner snarare än att utgå från att ett visst antal av personalen insjuknar. Den slutsatsen återkommer också till stor del i utvärderingen av förberedelser och hantering av pandemin influensa A(H1N1) 2009. Det kan konstateras att många verksamheter har utvecklat sin planering under influensan, vilket bör innebära att beredskapen för en liknande händelse har förbättrats i och med hanteringen av influensan.

Telefoni

Elektroniska kommunikationer som telefoni är mycket viktiga i krissituationer. Samordning av insatser och annat ledningsarbete kräver tillgängliga, tillförlitliga och uthålliga kommunikationskanaler. Omfattande och långvariga elavbrott bedöms vara det allvarligaste hotet mot telefonin i fredstid. Ett nytt och i framtiden ett allvarligt hot mot telekommunikationer är en följd av Internetutvecklingen och att IP, Internet Protocol, är världsstandard för datatrafik med stora möjligheter till samtrafik. Därmed öppnas också nya angreppsmöjligheter mot dåligt skyddade datasystem och nät. Post & Telestyrelsen (PTS) arbetar kontinuerligt för att förebygga problem i telefoni- och datanäten, till exempel genom att finansiera aggregat för reserv-el och utbyggnad av skyddade bredbandsnät. PTS har till uppgift att arbeta för säkrare elektroniska kommunikationer i fred, kris och beredskapstider.

Frågan om ett robust, gemensamt radiokommunikationssystem för skydds- och säkerhetsaktörer utreddes i tio års tid och resulterade i det som nu har blivit Rakelsystemet. RAKEL står för "radiokommunikation för effektiv ledning" och är idag Sveriges nationella kommunikationssystem för samverkan och ledning. Det har byggts ut i hela Sverige för att stärka samhällets krishanteringsförmåga och för att underlätta den dagliga kommunikationen hos organisationer som arbetar med allmän ordning, säkerhet eller hälsa. Rakelsystemet är robust och driftsäkert och klarar bland annat av 7 dagar med bruten elkraft. Den 1 januari 2007 trädde ett regeringsbeslut i kraft som innebar att fler aktörer än skydds- och säkerhetsmyndigheter kan nyttja Rakel. Rakelsystemet var ursprungligen skapat för myndigheter som polis, kustbevakning, akutsjukvård och räddningstjänst. Med den utökade användarkretsen kan till exempel kommunernas tekniska och sociala förvaltningar, elbolag och elleverantörer också bli användare av systemet⁶¹.

Älmhults kommun är ansluten till Rakel-nätet och har idag Rakelterminaler för en effektivare krisledning. En utredning av ett bredare införande av Rakel i den övriga kommunala verksamheten pågår. Arbetet pågår även med att bygga ett robust bredbandsnät i kommande.

⁶⁰ Uppföljning av samhällets krisberedskapsförmåga 2010

⁶¹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap: www.msb.se

Finansiella system

Den finansiella sektorn kan betraktas som det nav i samhället som måste fungera för att överhuvudtaget någon annan samhällsviktig verksamhet ska kunna upprätthållas. Samtidigt har den finansiella världen blivit alltmer beroende av sin omvärld för att kunna bedriva de mest grundläggande uppgifterna. De allvarligaste tekniska sårbarheterna inom den finansiella sektorn hänger samman med det komplexa och omfattande el- och teleberoendet, samt beroendet av fungerande och säkra IT-system. I det fall samhället skulle drabbas av t.ex. ett långvarigt el- och tele- eller IT-avbrott (längre än en veckas tid) så skulle det även få konsekvenser inom den finansiella sektorn. Under förutsättning att alternativa åtgärder som reservkraft och reservrutiner inte skulle fungera skulle detta medföra att flera tjänster inom den finansiella sektorn skulle vara svårtillgängliga och i värsta fall sluta att fungera. Exempelvis skulle det bli svårt eller i värsta fall omöjligt att betala med kort i butiker eller ta ut kontanter ur uttagsautomater.

Störningar som drabbar allmänheten kan uppstå såväl i kontantförsörjningen (uttagsautomater m.m.) som i olika typer av betalningssystem (giro- och Internetbetalningar m.m.). Även ett ganska kortvarigt avbrott, t.ex. ett par dagar, skulle få stora konsekvenser för samhället och individerna. Det skulle även påverka andra samhällsviktiga verksamheter, som t.ex. utbetalningar av olika typer av socialförsäkringsstöd och pensioner, utbetalningar av löner etc. En sådan situation skulle i förlängningen kunna leda till ett minskat förtroendet hos allmänheten för de samhälleliga institutionerna och för både det finansiella och politiska systemet.

Sedan länge pågår ett kontinuerligt krisberedskapsarbete inom den finansiella sektorn och många åtgärder har därför vidtagits för att stärka sektorns motståndskraft och beredskap. Exempelvis har de större aktörerna inom finanssektorn reservkraft och reservarbetsplatser för väsentliga funktioner, vilket innebär att betalningssystemet inte slås ut förrän efter flera dagars elavbrott i kombination med uteblivna bränsleleveranser. En kombination av en mer utbredd och långvarig finansiell oro, samtidigt som det inträffar längre störningar eller avbrott i betalningssystemet, eller i el-, tele- eller IT-system inom t.ex. bankväsendet, riskerar att påverka förtroendet för den finansiella sektorn, något som är fundamentalt viktigt för att systemet ska kunna upprätthållas. Om förtroendet för de finansiella aktörerna minskar, kan detta i sin tur leda till att kundernas beteenden förändras, t.ex. att det blir en anstormning av uttag av kontanter från bankautomater eller bankkontor, vilket i sin tur skulle kunna leda till en kontantbrist i samhället. Dessutom kan ett stort kontantutflöde från bankerna leda till en ökning av stölder och rån, riktade mot både butiker och privatpersoner⁶².

Information

Vi lever idag i ett informationssamhälle där större mängder information än någonsin tidigare bearbetas, lagras, kommuniceras och mångfaldigas. Information i dess olika former ses idag som en viktig resurs för att samhället ska kunna fungera. Men informationshantering tillgodoser inte bara våra behov – den skapar också beroenden och risker. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har i uppgift att samordna arbetet med samhällets informationssäkerhet. Begreppet informationssäkerhet innebär säkerhet för informationstillgångar avseende förmåga att upprätthålla önskad konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet. Älmhults kommun strävar efter att kommunens förvaltningar och bolag ska uppfylla *Basnivå för informationssäkerhet* (BITS), som är en standard satt av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

---

⁶² Olyckor & kriser 2009/2010

Olika aktörer kan otillbörligt och av olika skäl försöka skaffa sig tillgång till den information som förmedlas i samhället. Detta kan genomföras som aktiva eller passiva åtgärder. Information kan alltså förvrängas, förstöras eller utebli vilket i sig skulle kunna leda till social oro och eventuellt upplopp, eller kanske en olycka som ger ännu fler bortfall av viktiga resurser i samhällsviktig verksamhet. Det är likaså av största vikt att informationen är tillförlitlig vid en redan inträffad kris och att korrekt information kommuniceras dels till allmänheten, men också internt inom de kommunala verksamheterna. I det fall el, telefoni och It försvinner, är det viktigt att det också finns alternativa kommunikationsvägar.

4.1.4 Kritiska beroenden

MSB:s definition: *beroenden som är avgörande för att samhällsviktiga verksamheter ska kunna fungera. Sådana beroenden karaktäriseras av att ett bortfall eller en störning i levererande verksamheter relativt omgående leder till funktionsnedsättningar, som kan få till följd att en extraordinär händelse inträffar. Den drabbade verksamheten kännetecknas av att den saknar uthållighet, redundans och möjlighet att ersätta eller fungera utan den resurs som fallit bort.*

Kritiskt beroende: En värdering av externa beroenden som finns i en samhällsviktig verksamhet. De externa beroendena värderas utifrån verksamhetens förmåga att hantera en störning i en annan verksamhet som den är beroende av. Som underlag till värderingen görs först en bedömning av konsekvenser, stötdämpare och uthållighet utifrån följande frågeställningar;

Konsekvenser: Vad händer med den egna verksamheten om en verksamhet man är beroende av inte fungerar?

Stötdämpare: Finns det alternativa sätt att tillgodose behovet utan den verksamhet man är beroende av?

Uthållighet: Hur länge klarar sig verksamheten utan den verksamhet man är beroende av?

En stötdämpare innebär att en verksamhet tillgodoser behovet av en viss vara eller tjänst på något alternativt sätt om den ordinarie levererande verksamheten drabbas av en störning. Det finns olika typer av stötdämpare. Ett exempel är redundans vilket innebär att det inom organisationen finns tillräckligt mycket av den påverkade resursen för att kunna hantera ett bortfall. Ett annat exempel är substitut vilket innebär att organisationen har möjlighet att ersätta en viktig resurs med en annan. Ett tredje exempel är adaptivitet vilket innebär att organisationen har förmåga att anpassa sin verksamhet eller produktionssätt på ett sådant vis att den kan klara sig utan den resurs som störts.

Utifrån beskrivningen av konsekvenser, stötdämpare och uthållighet kan beroendets styrka värderas enligt följande skala:

Kritiskt beroende: Verksamheten har inga stötdämpare och en mycket begränsad uthållighet.

Tydligt beroende: Verksamheten har vissa stötdämpare och även en viss uthållighet.

Svagt eller osäkert beroende: Verksamheten kan få svårigheter under vissa väldigt specifika förutsättningar men kan i de allra flesta fall hantera störningen väl.

4.2 Värdering av identifierade risker

Vid riskvärderingen har använts en skala med tre nivåer (1-3).

Sannolikhet

Vid bedömningen av sannolikhet för en viss händelse resoneras det utifrån hur sannolikt det är att händelsen inträffar inom en 10-årsperiod och är av den omfattningen att det **kan leda till extraordinär händelse**. Nedan redovisas rankingskalan som användes för sannolikhetsbedömningen vid riskvärderingen.

Nivå	Sannolikhet
1	Låg
2	Medel
3	Hög

Konsekvens

Utgångspunkten i konsekvensbedömningen har varit befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet, grundläggande värden, samt skador på egendom och miljö. Nedan redovisas rankingskalan som användes för konsekvensbedömningen vid riskvärderingen.

Nivå	Konsekvenser	Beskrivning
1	Små	Små eller måttliga direkta hälsoeffekter, begränsade störningar i samhällets funktionalitet, övergående misstro mot enskild eller flera samhällsinstitutioner, mycket begränsade eller begränsade skador på egendom och miljö
2	Medel	Betydande direkta eller måttliga indirekta hälsoeffekter, allvarliga störningar i samhällets funktionalitet, bestående misstro mot flera samhällsinstitutioner eller förändrat beteende, allvarliga skador på egendom och miljö
3	Stora	Mycket stora eller katastrofala direkta eller betydande indirekta hälsoeffekter, mycket allvarliga störningar i samhällets funktionalitet, bestående misstro mot flera samhällsinstitutioner och förändrat beteende eller allmän instabilitet, mycket allvarliga skador på egendom och miljö

Riskvärderingen, som utgick från identifierade händelser/scenarier från den gröna delen av riskcirkeln, gjordes i Säkerhetsgruppen. Resultatet av värderade händelser redovisas i nedanstående bild.

Två av de identifierade händelserna/scenarierna som togs upp men som ej värderades var organiserad brottslighet och epizooti. Organiserad brottslighet är ett allt större problem runt om i landet men Säkerhetsgruppen ansåg inte att händelsen/scenariot kan leda till en extraordinär händelse. När det gäller epizooti anser Säkerhetsgruppen att ansvaret ligger på Länsstyrelsen som idag hanterar djurskyddet. Frågan kommer dock att tas upp igen då kommunen har det geografiska områdesansvaret även vid en epizooti.

Sannolikhet

Hög			
Medel			IT attack
Låg	<p>Snöoväder</p> <p>Misstro mot myndigheter</p> <p>Översvämning</p> <p>Upplopp</p>	<p>Brand på äldreboende</p> <p>Värmebölja</p> <p>Tågolycka</p> <p>Storm</p> <p>Multiresistenta bakterier</p> <p>Vålds-/terroordåd</p> <p>Sabotage infrastruktur</p>	<p>Gasexplosion</p> <p>Isstorm</p> <p>Kärnkraftsutsläpp</p> <p>Solstorm</p> <p>Farligt utsläpp</p> <p>Förorenat vatten</p>

Konsekvenser

Små

Medel

Stora

4.3 Sårbarhet

Älmhults kommun har en viss robusthet att hantera en extraordinär händelse, t.ex. en isstorm. Det finns likväl ett antal brister som behöver åtgärdas för att förbättra förmågan att motstå och hantera, såväl som att återhämta sig från, händelsen. De flesta av kommunens förvaltningar har analyserat den egna verksamhetens robusthet och sårbarhet, med utgångspunkt i isstormsscenarioet.

Vardagsolyckor behandlas vidare under kap 4.5, samt i räddningstjänstens handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor⁶³.

Åtgärdsförslagen redovisas i kap 8 och kommer att ligga till grund för kommande handlingsprogram och planer enligt lagen om extraordinära händelser⁶⁴.

Sårbarhet

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det finns sårbarheter som återkommer i de flesta verksamhetens analyser, bl.a. tillgång till alternativ och robust *kommunikation*. Det mest centrala i en kris är just kommunikationen. Försvinner förmågan att kommunicera inom och mellan kommunens olika verksamheter, är förmågan att hantera de problem som uppstår vid en extraordinär händelse avsevärt försämrade. Under 2011 utreds ett bredare införande av Rakel i övrig kommunal verksamhet.

⁶³ SFS 2003:778

⁶⁴ SFS 2006:544

Tillgången till *reservverk* är begränsad för flera samhällsviktiga verksamheter, främst skolor och skolkök, vilket visar på en sårbarhet vid en händelse som isstorm, storm, eller annat som orsakar ett omfattande elbortfall. Likaså är tillgången till *drivmedel (diesel)*, för att kunna hålla reservverken igång, bristfällig i kommunen. Beroendet av leveranser av drivmedel visar på en stor sårbarhet och åtgärder som utökade lager och avtal med leverantörer kan vara nödvändiga för att öka förmågan att hantera en sådan kris.

Möjligheten till *omfördelning av personal* är en styrka i kommunens verksamheter, men en översyn av och komplettering av nyckelkompetenser är nödvändig. Under pandemin 2009 väcktes frågan om huruvida man kunde flytta personal inom och mellan verksamheter och diskussioner med personalkontoret och fackförbunden inleddes. Resultatet av dessa är dock oklart och bör få ett slutgiltigt svar i skrift.

Nedanstående tabell ger en sammanfattning av hela kommunens robusthet, såväl som sårbarheter. För mer detaljerade svar, se bilaga 1-8 där förvaltningarna redovisas var för sig.

Allvarlig störning	Robusthet	Sårbarhet
El-bortfall	<p>Centralt dieselverk för server, lagring och central kommunikation finns</p> <p>Äldreboenden har reservkraft som även omfattar köken</p> <p>Kritiska funktioner inom tekniska förvaltningen, som VA och räddningstjänsten har tillgång till reservkraft</p> <p>Reservkraft finns på alla särskilda boenden</p> <p>Rutin för kontroll av trygghetslarm, trygghetsplatser, evakuering och uppsökande verksamhet finns</p> <p>Särskild utrustning finns i förråd</p> <p>Reservkraftverk eller "handske" finns på ca 35% av kommunens skolor</p>	<p>Brist på drivmedel eller problem med det centrala dieselverket för servern leder till IT bortfall</p> <p>Skolor och förskolor saknar i regel reservkraft som täcker kostens verksamhet</p> <p>Svårt att laga mat till skolbarn</p> <p>Osäkert om bränsletransporter till reservkraftverken fungerar</p> <p>ADR-behörighet för egen personal som skall ombesörja transporter saknas</p> <p>Betalningssystemet – transaktioner till och från bank och leverantör samt bidragsutbetalningar</p> <p>Reservkraftverk eller "handske" finns på ca 35% av kommunens skolor</p> <p>Saknas el/alternativ elförsörjning påverkas de administrativa delarna av kommunens verksamhet</p>
Teleavbrott	<p>Bortfall av fast telefontät hanteras genom GSM/3G nät inom vissa verksamheter</p>	<p>Redundanta kommunikationsmedel saknas</p> <p>Betalningssystemet</p>
Vatten	<p>Vattenverken har reservkraftverk</p> <p>Kommunen har tiningsaggregat</p> <p>Rutiner för evakuering av enskild i ordinärt boende finns liksom rutiner för uppsökande verksamhet</p> <p>Särskild utrustning finns i förråd</p>	<p>Utan vatten fungerar ej kostens verksamhet</p> <p>Reservverk för vatten saknas</p> <p>Kommunen saknar reservvattentäkt</p> <p>Problem med hantering av ventiler och brandposter i gatan vid vattenläckor</p> <p>Trots reservkraftverk vid vattenverken finns problemen med drivmedel kvar</p> <p>Leverans av vatten till äldreboenden och skolor</p>
Värmebortfall	<p>Rutin för evakuering av enskild i ordinärt boende finns liksom trygghetsplatser, filtår och värmestugor på särskilda boenden</p> <p>Yllefiltår finns även på skolorna</p>	<p>Svårt att vara i köken om värme ej finns, reservkraftverk behövs</p> <p>Tekniska förvaltningen saknar resurser för att säkerställa värmen</p>

	<i>Kultur- och fritid har anläggningar och lokaler som kan användas vid behov</i>	<i>Samverkan med leverantörer av t ex fjärrvärme beträffande deras redundans saknas Reservkraftverk saknas för att kunna drifva mindre pannanläggningar</i>
IT-avbrott	<i>Centralt reservkraftverk Räddningstjänstens digitala ledningsstöd finns installerat lokalt Egen backup och reservvägar för utalarmering finns Rutin för dokumentation vid driftstopp i journalsystem och kommunikationssystem med landstinget finns</i>	<i>Vid längre avbrott får kostenheten svårt att hantera sina beställningar Problem med underhållet av UPS och backup lokalt på anläggningarna Osäkerhet kring huruvida system som normalt körs via auto-pilot kan köras manuellt Betalingssystem Administrativa rutiner blir lidande</i>
Personalbrist <i>(räkna med ca 40 % bortfall)</i>	<i>Möjlighet att omfördela personal Pandemiplan framtagen centralt Prioriteringsordning för alla yrkeskategorier inom socialförvaltningen Rutin för stängning av verksamheter finns Kultur- och fritid har personal som kan omfördelas för att vara en förstärkningsresurs</i>	<i>Ingen täckning för IT Plan för bemanning saknas (kosten) Efter en vecka för Tekniska problem Endast fåtal personer som kan utföra ytterligare nyckelfunktioner på ekonomienheten Större samarbete mellan förvaltningarna</i>
Transporter	<i>EJ så beroende av transporter (IT) Tekniska förvaltningen har vissa egna fordon samt drivmedel Rutin för evakuering av enskild i ordinärt boende finns liksom rutin för resor med begränsad framkomlighet. Olika drivmedel i tjänstebilar</i>	<i>Inga varuleveranser (Kosten) Transporter av drivmedel, reparatörer etc. samt uttryckningstransporter och renhållning måste fungera! Leverans av läkemedel, mat och inkontinenshjälpmedel kritiskt!</i>
Information	<i>Bra lokaler och utrustning för hantering av skarp händelse, t. ex ISAK</i>	
Finansiella system	<i>Klarar 14 dagar utan samhällspåverkan (Tekniska)</i>	<i>Längre avbrott skapar problem med utdebiteringar för renhållning och VA samt lönehantering Betaling av fakturor Kontanta uttag</i>

4.4 Kritiska beroenden inom kommunens geografiska område

Genom att analysera beroenden kan man få bättre bild av vad den enskilda samhällsviktiga verksamheten och samhället i helhet är beroende av för att fungera. På så sätt får man också ett bättre underlag för centrala beslut när det gäller att förebygga och begränsa konsekvenserna av en inträffad händelse.

De kritiska beroenden som finns för Älmhults kommuns olika verksamheter redovisas övergripande i tabellen nedan. Den bygger på resultatet av processen i förvaltningarna som gjorts i 2011 års risk- och sårbarhetsarbete. Behovet av en betydligt mer ingående beroendeanalys kvarstår, och bör åtgärdas inom de närmaste åren.

Nedanstående tabell ger en sammanfattning av hela kommunens kritiska beroenden. För mer detaljerade svar, se bilaga 1-8 där förvaltningarna redovisas var för sig.

Övergripande kritiska beroenden Älmhults kommun
Drivmedelsleveranser till reservkraftverken
Utryckningar samt renhållnings- och VA-transporter
Leveranser av reservdelar och reparatörer
Möjlighet att tillföra/flytta om personal
Livsmedelsleveranser
Bidragsutbetalningar till bank eller kontantuttag
Nyckelpersoner
Transaktioner till och från bank och leverantörer
Dricksvatten
Fungerande kommunikation
Leveranser av medicin och inkontinensprodukter
Fungerande IT-system

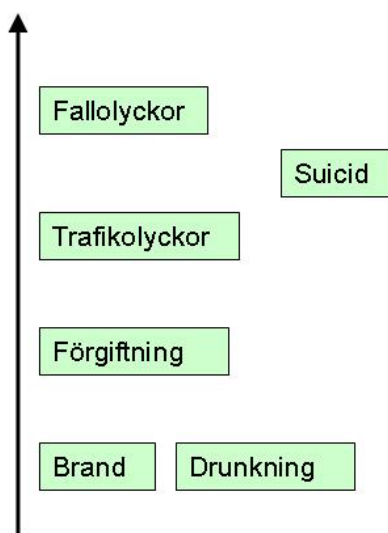
4.5 Vardagsolyckor

I risk- och sårbarhetsanalysen har en sammanvägning av olika processer, med utgångspunkt i lagstiftningen⁶⁵, gjorts för att kunna se helheten bättre. Genom att sammanföra processerna i **en** process under hela inventerings- och analysfasen fås en samlad bild av kommunens risker och sårbarheter inom det geografiska området.

Vid riskinventeringen identifierades därför ett antal tänkbara händelser/scenarier som skulle kunna orsaka en extraordinär händelse, såväl som de vanligaste vardagsolyckorna. För att identifiera och värdera de vanligaste vardagsolyckorna användes statistik⁶⁶, som grundas på antal dödade per år i respektive olyckstyp.

Vardagsolyckor (LSO)

Risk (sannolikhet x konsekvens)

Bild 4:5 Värderade risker – Vardagsolyckor

Den delen av analysen som behandlar det förebyggande arbetet när det gäller vardagsolyckor redovisas delvis i det här avsnittet och delvis i räddningstjänstens handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor⁶⁷. Under detta avsnitt kommer fallolyckor, förgiftning, kvävning samt suicid att behandlas.

Falloolyckor

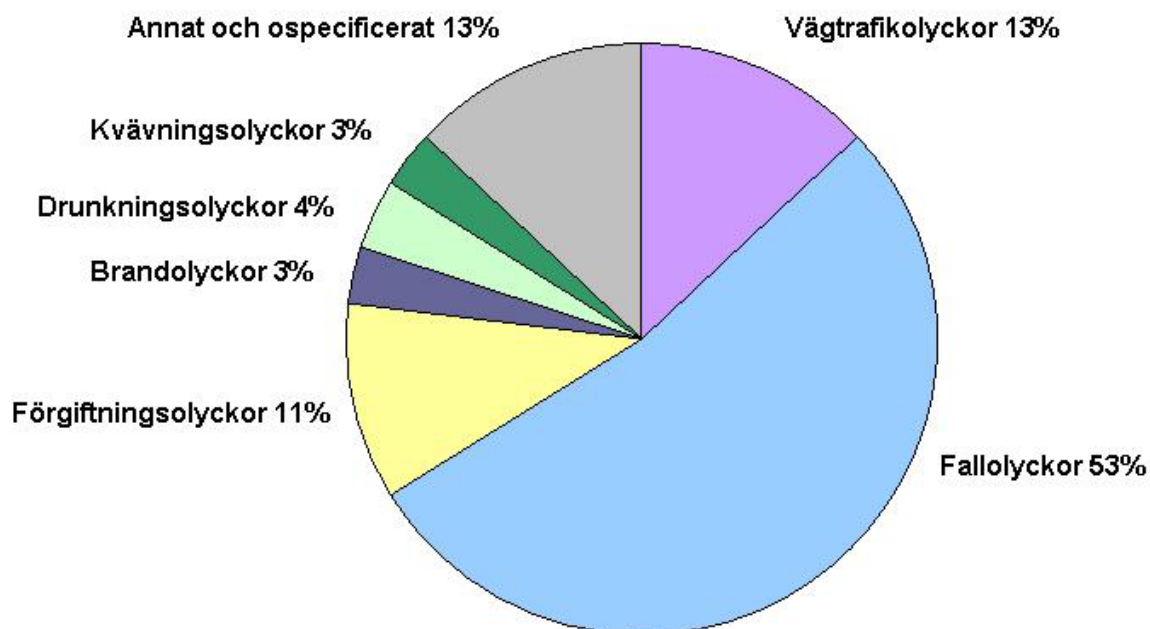
Med utgångspunkt i Socialstyrelsens dödsorsaksregister från 2008 kan det konstateras att antalet dödsfall inom vägtrafiken minskar medan antalet dödsfall till följd av fallolyckor ökar. Mellan 1992 och 2008 ökade antalet omkomna till följd av fallolyckor från 357 till 891. Räknar man också in den del av "andra och ospecificerade faktorer" som sannolikt beror på fallolyckor, har dödsfallen till följd av fallolyckor ökat från 970 till 1 615, dvs. med nästan 70 procent. I gruppen "andra och ospecificerade faktorer" ingår olyckor där omständigheterna

⁶⁵ SFS 2006:544 och SFS 2003:778

⁶⁶ Olyckor & kriser 2009/2010

⁶⁷ SFS 2003:778

bakom olycksfallet varit oklara. Fördjupade studier visar att cirka 75 procent av dessa dödsfall beror på fallolyckor.

Bild 4.5 Dödsfall fördelade på olyckstyper, 2008

Det är i första hand olyckor bland äldre som ökat dramatiskt under senare år, och äldre personer är överrepresenterade i olycksstatistiken, både vad gäller dödsfall och vårdbehov. De vanligaste olyckstyper som leder till sjukhusvård är fallolyckor, som står för ca 70 procent, och vägtrafikolyckor, som står för 13 procent. Det är alltså fler än fem gånger så många som vårdas på sjukhus till följd av fallolyckor än som vårdas till följd av olyckor i vägtrafiken.

Eftersom den demografiska prognosen visar på en ökning av andelen äldre i befolkningen är risken hög för att antalet olyckor hos äldre med allvarliga konsekvenser kommer att öka framöver. Om nuvarande trend håller i sig kommer antalet personer som är 65 år och äldre och som behöver vårdas till följd av fallolyckor att öka från 42 000 till ca 70 000 per år under den kommande trettioårsperioden. Det är därför viktigt att framöver utveckla effektiva förebyggande åtgärder för t.ex. fallolyckor bland äldre⁶⁸.

I Älmhults kommun arbetar man med att förebygga fallolyckor på bl. a. följande sätt:

- Rutiner för fallprevention innehållande checklista för boendemiljö, fallrapportsregistrering och fallutredningsmöten
- Bedömning av fallrisk för alla över 65 år
- Höftskyddsbyxor
- Fixar-Elme för alla över 75 år
- Öka tillgängligheten
- Utbildningsinsatser för korrekt användning av hjälpmedel

⁶⁸ Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Förgiftning

De flesta olyckorna sker i eller i vid bostaden och när det gäller förgiftningar/tillbud så är det inget undantag. Drygt hälften av de nästan 60 000 förfrågningarna som under 2006 inkom till Giftinformationscentralen rörde barn under 10 år. Av dessa berörde drygt tre fjärdedelar barn i åldrarna 1 - 4 år och gällde något oftare pojkar än flickor. Över 90 procent av frågorna gällde förtäring, de övriga procenten fördelade sig på ögon, inandning, hud och bett/stick. Knappt hälften av frågorna gällde kemikalier (till största delen hushållskemikalier), cirka en fjärdedel rörde läkemedel och en femtedel växter. Resten bestod av frågor rörande tobak, svamp samt bett och stick. Bland kemikalierna var rengöringsmedel (maskindiskmedel, allrengöring, tvättmedel mm) vanligast (36 %) följt av hygienprodukter (13 %), bränslen (5 %) och bekämpningsmedel (5 %).

I genomsnitt avlider ett par barn varje år till följd av förgiftningsolyckor och ungefär 500 vårdas på sjukhus. Förgiftning med läkemedel är den vanligaste orsaken i alla åldersgrupper. Bland tonåringarna var alkoholförgiftning vanligt förekommande. Andelen ungdomar som vårdats på sjukhus för alkoholförgiftning har ökat med 40 procent sedan år 2000. I åldersgruppen 10 – 14 år har under 2005 sammanlagt 425 barn lagts in på sjukhus för alkoholförgiftning. Flickornas alkoholkonsumtion ökar och har fördubblats sedan 1989. Pojkarnas har minskat något. Flickor i årskurs 9 dricker numera lika mycket alkohol som pojkar i årskurs 9.

När det gäller dödsbränder visar såväl räddningstjänsternas insatsrapporter som polisens utredningar att rökning är den vanligaste orsaken. Alkohol, narkotika och olika typer av läkemedel återfinns som en bakgrundsfaktor till många dödsbränder. Så många som 70 procent av männen mellan 20 och 64 år som omkommit i bränder hade förtärt alkohol innan dödsfallet. Utredningarna visar också att de vanligaste startutrymmena vid dödsbränder i bostaden är sovrum, vardagsrum och kök⁶⁹.

I Älmhults kommun arbetar man med att förebygga förgiftning på bl. a. följande sätt:

- Kultur och fritid samt utbildningsförvaltningen ordnar föreläsningar om bl. a. droger
- Beslutat att högre bidrag utgår till föreningar som har antagit en drog- och mobbingpolicy
- Sociala har rutiner för förvaring av läkemedel och kemikalier
- Särskilda rutiner på vissa skolor kring skolavslutning

Kvävning

En annan skada/olycka som många gånger inträffar i bostadsmiljön är kvävning. Totalt avlider varje år ca 100 personer till följd av kvävning. Det är framförallt äldre personer som omkommer i kvävningsoolyckor. Av de ca 400 personer som vårdas på sjukhus till följd av kvävning är dock de flesta barn⁷⁰.

Tillbud och olyckor med kvävning drabbar tyvärr ofta små barn. Barn undersöker sin omgivning med munnen, och vill gärna "smaka" på föremål för att undersöka hur de känns. Det finns en rad små föremål som kan fastna i ett barns hals och innebära kvävningrisker: jordnötter, vindruvor, mynt, legobitar, kulor, ballonger men också exempelvis plastkassar och plastpåsar kan vara farliga för barn att leka med – de kan till exempel stoppa kassen över huvudet och suga in plasten.

I Älmhults kommun arbetar man med att förebygga kvävning på bl. a. följande sätt:

⁶⁹ MSB Skador och skadeprevention – en antologi (2009)

⁷⁰ MSB Skador och skadeprevention – en antologi (2009)

- Utbildning i HLR och första hjälpen för personalen
- Kultur och fritid anordnar utbildning i HLR för föreningsledare
- Tekniska förvaltningen har utrustning som påvisar syrebrist eller farliga gaser - de ska aldrig arbeta själva i riskutrymmen. Andningsutrustning finns.
- Skolans personal utbildad i Heimlich

Suicid

Depressioner är ofta en orsak till att folk väljer att ta sitt liv. Att ta ett sådant avgörande beslut visar att det är en stor belastning för individen. Det innebär samtidigt att det blir en belastning för samhället.

År 2000 beräknades en miljon personer begå självmord enligt WHO, vilket motsvarar en global frekvens på 16 självmord per 100 000 invånare. I Sverige avled knappt 1 200 personer år 2001 på grund av självmord enligt publikationen *Olyckor i siffror*. Det motsvarar 13,3 per 100 000 invånare och var det näst lägsta värdet under tidsperioden 1987-2001, bara år 2000 var lägre. Ytterligare 400 personer per år avlider av orsaker där det är osäkert om det handlar om självmord eller olyckshändelse. Enligt Region Skånes Hälso- och sjukdomsprogram för psykisk ohälsa hävdas att cirka 75 procent av dessa fall uppskattas vara självmord. Ytterligare ett okänt antal självmordsfall döljer sig bakom singelolyckor, drunkning och läkemedelsförgiftning hos äldre och sjuka personer. Problemet är inte bara antalet fullbordade självmord. Även de som försöker ta sitt liv måste beaktas. Enligt National Institute of Mental Health går det mellan 8 och 25 självmordsförsök på varje självmord beroende på kön och ålder.

I Sverige vårdades 7 006 personer år 2001 på sjukhus efter avsiktliga självdestruktiva handlingar. Det är en kod som, enligt WHO:s klassifikation av sjukdomar och dödsorsaker, beskriver orsaken till skadan/dödsfallet (ICD-10). Självmordsförsök är ett exempel på avsiktlig självdestruktiv handling. En annan typ av skada som ingår är självskada där syftet enbart är att skada sig själv, oftast för att hantera känslor som är för överväldigande. Metoden kan vara till exempel att skära, bränna, riva eller slå sig själv. Det är oklart hur stor andel av de avsiktliga självdestruktiva handlingarna som är självmordsförsök men i denna studie antas att det sker 7000 självmordsförsök i Sverige årligen. Detta får stöd av siffror från Centrum för Suicidforskning som visar att cirka 7000 självmordsförsök per år beräknas äga rum i Sverige. Det motsvarar 78,4 självmordsförsök per 100 000 invånare⁷¹.

Ökad kunskap om suicidprevention behövs då det lätt blir så att ingen vågar ta i frågan då man är rädd att suicidtankar och suicidbeteende ska "smitta" mellan individer när man pratar om det eller på annat sätt lyfter problematiken. I boken *Samverkan mellan polis, sjukvård, SOS Alarm och räddningstjänst vid hot om suicid*⁷² kan man läsa om hur man i Jönköpings län samverkar vid den här typen av larm och författarna beskriver även olika myter om suicid och suicidprevention och bemöter dem med egna erfarenheter.

I Älmhults kommun arbetar man med att förebygga suicid på bl. a. följande sätt:

- Kurator och skolsköterskor
- Delaktiga och remissinstans i planprocessen avseende fysisk planering för att bygga bort så kallade "hot spots".
- Vid hot om suicid inom socialas verksamheter görs riskbedömning och förstärkning av personal sker

⁷¹ Suicid och samhällsekonomiska kostnader (NCO 2004:7)

⁷² Samverkan mellan polis, sjukvård, SOS Alarm och räddningstjänst vid hot om suicid (2005)

För mer detaljerad information om hur man i Älmhults kommun arbetar förebyggande med vardagsolyckor, se bilaga 1-8.

5 Särskilt viktiga resurser för att hantera extraordinär händelse

Förutom kommunens ordinarie resurser har Älmhults kommun även följande särskilt viktiga resurser att tillgå vid en kris:

Krissamverkan Kronoberg

I Kronobergs län finns en organiserad samverkan mellan krishanteringssystemets aktörer under namnet Krissamverkan Kronoberg. Det är ett brett nätverk med representanter från samtliga länets kommuner och deras räddningstjänster, Länsstyrelsen, polismyndigheten, landstinget och SOS Alarm. I juni 2011 togs även ett första steg mot att få in representanter från den privata sektorn i samverkansorganet.

När en kris eller allvarlig olycka inträffar finns särskilda rutiner för att snabbt kunna komma igång med gemensam krisledning. Vid komplexa händelser eller stora kriser upprättas en s.k. *samverkansstab*. Varje organisation skickar en representant att delta i staben.

Samverkansstaben tar aldrig över ansvaret från respektive organisation utan har till uppgift att överblicka och samordna insatserna, sammanställa en gemensam lägesbild, kalla in förstärkningsresurser och analysera tänkbara händelseutvecklingar för att ligga steget före.

ISAK

Som en del i Krissamverkan Kronoberg ingår verktyget ISAK. ISAK syftar till att säkerställa snabb och korrekt information till allmänheten vid olika typer av händelser. ISAK ska kunna användas vid alla tillfällen då man kan förvänta sig att ett stort antal människor under en kort tid söker information hos olika myndigheter eller andra intressenter via telefonnätet eller via Internet. När ISAK är aktiverat kan information publiceras internt i syfte att internt sprida information om en pågående händelse. Dessutom finns möjlighet att ge information till allmänheten. Telefonnumret meddelas via TV/radio samt kommunens hemsida. Länets kommuner, länsstyrelse, polismyndighet, räddningstjänst och sjukvård kan via ISAK samutnyttja varandras informationsresurser.

Frivilliga resursgruppen (FRG)

Frivilliga resursgrupper (FRG) är en helt frivillig resurs för kommunal krishantering. FRG regleras inte i någon lag eller förordning utan kommunen avgör själva om den vill inrätta FRG eller ej. Den frivilliga resursgruppen är en strukturerad form av samarbete mellan en kommun och frivilliga. Gruppen består av personer med sådana kompetenser inom olika områden som kommunen efterfrågar. Kommunen är beställare och konceptet ger kommunen goda kontakter med frivilligorganisationerna. När resursgruppen bildats får medlemmarna en gemensam FRG-utbildning. Den är avpassad efter den egna kommunen och ger de frivilliga en grundläggande förmåga att lösa skilda uppgifter.

Älmhults kommuns frivilliga resursgrupp har skapats i samverkan mellan Älmhults kommun och Älmhults Civildövsförening och består av ca 17 personer med olika kompetens utifrån Älmhults kommuns behov.

Krisstödsgrupper

Växjö kommuns krisstödsgrupper (tidigare POSOM; Psykologiskt och socialt omhändertagande) har till uppgift att minska eller förhindra personliga kriser hos berörd allmänhet i samband med olyckor. I grupperna ingår skol- och psykiatrisjuksköterskor, psykologer, socialarbetare och präster. Krisstödsgrupperna kan sammankallas av räddningsledare, polis eller kommunens säkerhetspersonal.

Rakel

Rakelsystemet är Sveriges nationella kommunikationssystem för samverkan och ledning. Rakel underlättar den dagliga kommunikationen hos organisationer som arbetar med allmän ordning, säkerhet eller hälsa. Rakel står för Radio Kommunikation för Effektiv Ledning. Rakel bygger på Tetrateknik vilket är en internationell teknisk standard som används inom många länder för kommunikation mellan aktörer som arbetar med skydd och säkerhet. Rakelsystemet har cirka 1700 basstationer placerade över hela Sverige. Infrastrukturen är byggd för att klara hårda väderförhållanden vilket gör Rakel till ett mycket tillförlitligt system⁷³.

Älmhults kommuns krisledningsorganisation använder sig av Rakel för kommunikation i en krissituation. Under 2011 går arbetet med att föra in Rakel bredare i verksamheten vidare. Även räddningstjänsten kommer inom en snar framtid att använda sig av Rakel.

WIS

WIS är ett nationellt webbaserat informationssystem som har utvecklats för att myndigheter, kommuner och landsting enkelt och effektivt ska kunna skapa sig en helhetsbild av läget vid en kris genom aktiv delning av ledningsinformation. WIS är användbart före, under och efter kriser. Aktörerna i WIS delar information med varandra genom en dagboksfunktion. Varje aktör, exempelvis en kommun, har sin egen dagbok. Dagboken är i sin tur uppdelad i olika dagboksflikar. Aktören väljer själv om andra aktörer ska ges läsrättigheter i de olika dagboksflikarna. På så sätt kan aktörer på ett enkelt sätt följa händelseutvecklingen hos varandra under en kris.

Reservkraft

I kommunen finns stationär reservkraft på flera viktiga kommunala verksamheter t.ex. äldreboenden, räddningstjänst, kommunhus, VA-pumpar och vattenverk. Hos utbildningsförvaltningen är det endast en begränsad del av skolorna som har reservkraft vilket bl. a. påverkar skolköken och möjligheten att öppna Trygghetspunkter på dessa objekt. Vid om- och nybyggnation inom utbildningsförvaltningen ställs dock krav på montering av s.k. "handske" för inkoppling av mobil reservkraft. Under 2011/2012 kommer man inom ramarna för Krissamverkan Kronoberg att titta närmare på tillgången till reservkraftverk och bränsleförsörjning.

VAKA

VAKA är en nationell vattenkatastrofgrupp som kan ge stöd till kommuner och regioner som drabbas eller löper överhängande risk att drabbas av problem med dricksvattenförsörjningen. Gruppen består av krislednings- och vattenförsörjningsexperter med bred samlad kompetens och erfarenhet. Medlemmarna i VAKA har tillgång till ett brett expertnätverk som nyttjas i varje unik situation. Gruppen har specialutbildats för detta uppdrag och kommer successivt att vidareutbildas. I VAKA:s expertnätverk ingår bl.a. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, frivilliga organisationer, smittskyddsexperter, jourtjänster på SMHI och Statens geotekniska institut. Nationella lager med utrustning för nödvattenförsörjning finns på 6 platser i landet. VAKA:s insatser, uppdrag och utbildning betalas med medel från den civila delen av försvarsanslaget och är därför helt kostnadsfri för de kommuner och eller organisationer som får hjälp av VAKA⁷⁴.

Övriga resurser

Vid en extraordinär händelse finns möjligheter till hjälp och stöd från andra kommuner i Sverige och/eller av myndigheter. Exempelvis har Försvaret resurser som skulle kunna

⁷³ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap: www.msb.se

⁷⁴ Livsmedelsverket: www.slv.se

användas av kommunen. Vid en större katastrof finns också möjligheten att få humanitär och materiell hjälp från EU och FN.

6 Bedömning av förmågan i samhällsviktig verksamhet

Förmågebedömningen skickades ut till förvaltningarna tillsammans med djupanalysen och bedömdes av förvaltningens säkerhetsgruppsrepresentant i samråd med övriga på förvaltningen. Till kommunledningsförvaltningen skickades dokumenten till ansvarig chef i de fall där det saknas en säkerhetsgruppsrepresentant. Den sammanfattande bedömningen av förmågan i samhällsviktig verksamhet gjordes av kommunens säkerhetschef och beredskapshandläggare.

Följande bedömningsnivåer har använts vid bedömningen av förmågan att motstå allvarlig störning i samhällsviktig verksamhet.

Nivå	Beskrivning av förmåga
1	Förmågan är god
2	Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister
3	Det finns en viss förmåga, men den är bristfällig
4	Det finns ingen eller mycket bristfällig förmåga

Den samlade bedömningen av förmågan i samhällsviktig verksamhet bedöms som i huvudsak god men med vissa brister (2). De förvaltningar som deltagit vid förmågebedömningen har gjort följande bedömningar:

KLF-IT	(2) Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister
KLF-Kosten	(3) Det finns en viss förmåga, men den är bristfällig
KLF-Ekonomi	(2) Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister
Tekniska	(3) Det finns en viss förmåga, men den är bristfällig
Sociala	(2) Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister
Utbildning	(2) Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister

De största bristerna i förmågan hos samhällsviktig verksamhet är:

Förvaltning	Brister
KLF	Den centrala IT-driften kan ej flyttas Behov av samverkan ej identifierade eller tillgodosedda Köken sårbar om inte el/vatten finns Svårt att flytta kostverksamheten Ekonomienheten saknar alternativ plats och har ej övat flytt Administrationn är beroende av fungerande IT
Tekniska	Reservvattentäkt saknas Materiella resurser som drivmedel och reservdelar finns endast begränsat i lager
Sociala	Redundans och robusthet i kommunikationssystem bristfällig Behov av samverkan ej identifierade eller tillgodosedda
Utbildning	Reservkraft saknas på majoriteten av skolorna Osäkerhet kring vilka materiella resurser som finns att tillgå Brister i förmågan att omfördela interna resurser samt ta emot förstärkningsresurser

För mer detaljerade svar se bilaga 1-8.

De främsta styrkorna som finns inom den samhällsviktiga verksamheten i Älmhults kommun är att det finns redundans på den centrala servern, det finns reservkraft på alla äldreboenden och den testas regelbundet, personal kan lätt omflyttas inom förvaltningarna, Rakel är under införande och de olika förvaltningarna har praktisk erfarenhet av kriser efter stormarna Gudrun och Per.

Kultur och fritid har deltagit i djupanalysen men då de inte har någon samhällsviktig verksamhet har de endast svarat på frågorna om vardagsolyckor. De har dock gjort viktiga påpekanden när det gäller tillgången på personal och lokaler som eventuellt kan användas för annat vid en kris.

Administrativa gruppen har deltagit i djupanalysen men har inte gjort någon bedömning av förmågan då verksamheten ej anses samhällsviktig. Då verksamheten är förlagd i kommunhuset påverkas den naturligtvis av el, tele, IT, värme, eller vattenstörningar som drabbar kommunhuset. Mest sårbara är man dock när det gäller IT störningar då verksamheten är mycket beroende av IT. Personalen i administrativa gruppen kan dock vara behjälpliga i stabsarbetet.

Miljö- och byggförvaltningen har uppgett att man inte är så känslig för scenariot Isstorm då man endast har verksamhet i kommunhuset. Så länge kommunhuset fungerar med el, telefoni mm så fungerar deras verksamhet. Möjligen kan isstormen innebära att färre personer kommer till jobbet vilket kan få till följd att handläggningstiden blir längre än normalt men detta bör dock vara acceptabelt på grund av onormal väderlek. Miljö- och byggförvaltningen hanterar inte akuta situationer då deras verksamhet är inriktad mot tillsyn och kontroll samt tillstånd/bygglovsgivning. Uppstår en matförgiftning eller miljöolycka måste verksamheten fungera på sikt men i det akuta skedet så är det sjukvården respektive räddningstjänsten som har ansvaret.

Från KLF saknas svar från personalkontoret och informationsenheten. Kommunens två bolag Industribolaget och Älmhults bostäder har ej deltagit i denna omgång av risk- och sårbarhetsanalysen.

7 Bedömning av krishanteringsförmågan

Bedömningen av kommunens krishanteringsförmåga gjordes av kommunens säkerhetschef och beredskapshandläggare.

Följande bedömningsnivåer har använts vid bedömningen av förmågan att motstå allvarlig störning i samhällsviktig verksamhet.

Nivå	Beskrivning av förmåga
1	Förmågan är god
2	Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister
3	Det finns en viss förmåga, men den är bristfällig
4	Det finns ingen eller mycket bristfällig förmåga

Kommunens krishanteringsförmåga bedömdes som i huvudsak god men med vissa brister (2). Utifrån de bedömningskriterier som angavs i förmågebedömningen gjordes först bedömningen

att förmågan är god (1) men beroende på isstormens styrka och omfattning (ingen har nog en god förmåga att hantera en rejäl isstorm) så sänktes bedömningen ett snäpp.

De styrkor som finns i Älmhults kommuns krishanteringsförmåga är bl. a. välutrustade lokaler för krisledning, krisplaner, utbildnings- och övningsplan, bra samverkansnätverk i länet, pågående arbete med informationssäkerhet och praktiska erfarenheter av stormarna Gudrun och Per.

De svagheter som finns i Älmhults kommuns krishanteringsförmåga är bl. a. att behovet av samverkan med andra aktörer inte är identifierade och tillgodosedda fullt ut, de övningar som hållits har ej haft beröringspunkter med isstormsscenarioet och förmåga hos kommunen att upprätthålla informationstillgångarnas konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet kan fortfarande bli bättre.

8 Åtgärder

Även bland åtgärdsförslagen kan man se att de stora "orosmolnen" främst finns inom områdena *reservkraft, bränsleförsörjning, omflyttning av personal, nyckelpersoner och robust kommunikation*.

Förvaltningarna behöver även se över vilka nya planer som behöver tas fram eller om det är några redan existerande dokument som behöver ses över eller tydliggöras. En effektiv åtgärd är dock inte alltid en ny plan i en överfull pärm. Många av de frågor som lyfts i detta dokument behöver diskuteras i arbetsgruppen, förvaltningen, nämnden eller kanske lyftas till en högre politisk nivå.

Samtliga åtgärdsförslag återfinns i bilaga 1-8.

Genomförda åtgärder	Planerade åtgärder	Ytterligare behov av åtgärder
<ul style="list-style-type: none"> - Pandemiplaner - Vid ny- och större ombyggnationer installeras anslutningsmöjlighet ("handske") för reservverk - Deltagit i SAMÖ KKÖ 2011 - BRÅ - Systematiskt arbete med säkerhetshöjande åtgärder för dricksvattenförsörjning - Översyn av lämpliga trygghetspunkter 	<ul style="list-style-type: none"> - Inköp av ytterligare 2 st. Rakelterminaler för krisledning - Sambandsanalys för Rakel i övrig kommunal verksamhet pågår - Arbete med "Styrel" (styrning av el till prioriterade användare vid bristsituationer) pågår - Ny energistrategi under 2011 - Fortsatt arbete med internkontroller - Utredning av bränsleförsörjning på reservkraftverk - Kartläggning av tillgängliga mobila reservkraftverk i kommunen - Arbete med informationssäkerhet (säk plus IT) - Bredbandsutbyggnad - HACCP analys av VA - Införskaffande av 7 st. RAKEL till kritiska funktioner - VA arbetar med ett utbyte av datasystemen för VA-verksamheten samt utbildning och övning för manuell drift - Arbete med Säker och trygg kommun - Presentation av trygghetspunkter på webbplatsen - Undersöka om alternativa rutiner för administrativa gruppens arbete behövs och kan tas fram 	<ul style="list-style-type: none"> - Leveranser av drivmedel - Utbildning av personal ADR-behörighet - Täckta upp kommunikationsbehovet vid kris (Rakel) - Handlingsprogram för befintliga reservverk - Prioritering av verksamheter för reservel - Plan för vilken verksamhet som ska vara öppen eller ej - Tillskapande av reservvattentäkt - Komplettering av utrustning för transport av dricksvatten - Vid upphandling av fordon för kritiska transporter bör beaktas drivmedelsval som är lättillgängligt och som vi kan lagerhålla - Planer för hantering av bortfall av viktiga resurser (skolan) - Utveckla redundans för nyckelkompetenser - Upprätta plan för omfördelning av personal - Utbilda fler personer för dagbokföring - Upprätta skriftliga rutinbeskrivningar (ekonomi) - Upprätta reservreglemente vid krishändelse t.ex. när det gäller attest (ekonomi) - Spara rutiner för extraordinära händelser på bärbara datorer - Utskrift av vikarielista med jämna mellanrum - Ta fram rutin för ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd

Referenser

Arbetsmiljöverket: <http://www.av.se>

Energimyndigheten. (u.å.). *Energimyndigheten: En hållbar energiförsörjning och en smart energianvändning* [Broschyr]. Eskilstuna: Energimyndigheten

E.ON. *Historien om krafttag*. Hämtad 25 maj, 2011, från: <http://eon.se/templates/Eon2TextImage.aspx?id=71555&epslanguage=SV>

Finansdepartementet. (2010). *Budgetpropositionen för 2011: Utgiftsområde 6. Försvar och samhällets krisberedskap* (Proposition 2010/11:1). Stockholm: Finansdepartementet. Från http://www.sweden.gov.se/download/d0fd913f.pdf?major=1&minor=153307&cn=attachmentPubblicator_10_attachment

Johnell, A., Eklund, D., Gustavsson, H., Hallberg, K., & Stensen, B. (2010). *Regional klimat- och sårbarhetsanalys Kronobergs län: Risker för översvämningar och höga flöden*. (Dnr 2010/452/203). Växjö: Länsstyrelsen i Kronobergs län. Hämtad 26 april, 2011, från: <http://www.lansstyrelsen.se/KRONOBERG/SV/MILJO-OCH-KLIMAT/KLIMAT-OCH-ENERGI/KLIMATANPASSNING/Pages/index.aspx>

Krissamverkan Kronoberg. (2011). *Regional samverkan för nödvattenförsörjning*. (Dnr 451-2340-11). Växjö: Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Livsmedelsverket: <http://www.livsmedelsverket.se>

LIVFS 2008:13. *Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar*. Stockholm: Livsmedelsverket

Länsstyrelsen i Kronobergs län. (2011). *Klimatförändringar och konsekvenser i Kronobergs län* [Broschyr]. Växjö: Länsstyrelsen i Kronobergs län.

MSBFS 2010:6. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om kommuner och landstings risk- och sårbarhetsanalyser*. Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2010). *Antagonistiska hot mot transporter av farligt gods*. (MSB204 - oktober 2010). Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2010). *Olyckor & kriser 2009/2010*. (Statistik och analys). Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2010). *Perioder med stora snömängder vintern 2009/2010: Redovisning av regeringsuppdrag att analysera och utvärdera hur krisberedskapen fungerat under perioder med stora snömängder vintern 2010*. Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2011). *Definition av naturolycka*. Hämtad 25 maj, 2011, från: <https://msb.se/sv/Forebyggande/Naturolyckor/Definition-av-naturolycka/>

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2011). *Uppföljning av samhällets krisberedskapsförmåga 2010*. Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2005) *Samverkan mellan polis, sjukvård, SOS Alarm och räddningstjänst vid hot om suicid*. Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap: <http://www.msb.se>

Näringsdepartementet. (2009). *En sammanhållen klimat- och energipolitik* (Proposition 2008/09:163). Stockholm: Näringsdepartementet. Från <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/122785>

Rocklöv, J., Hurtig, A-K., & Forsberg, B. (2008). *Hälsopåverkan av ett varmare klimat - en kunskapsöversikt*. Umeå: Yrkes- och miljömedicin i Umeå rapporterar.

Räddningsverket *Skador och skadeprevention – en antologi*. Karlstad: Räddningsverket.

Räddningsverket och Nationellt centrum för erfarenhetsåterföring från olyckor, NCO (2004) *Suicid och samhällsekonomiska kostnader*. Karlstad: Räddningsverket och NCO

SFS 1999:381. Lag om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Hämtad 24 augusti, 2011, från: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19990381.HTM>

SFS 2010:900. Plan och bygglag [Elektronisk version]. (Ändrad 2011:413). Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 23 maj, 2011, från: <http://www.riksdagen.se/Webbsv/index.aspx?nid=3911&bet=2010:900#K1>

SFS 2006:942. Förordning om krisberedskap och höjd beredskap [Elektronisk version]. (Ändrad 2010:1477). Stockholm: Forsvarsdepartementet. Hämtad 10 maj, 2011, från: <http://www.riksdagen.se/webbsv/index.aspx?nid=3911&bet=2006:942>

SFS 2006:544. Lag om kommuner och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap [Elektronisk version]. (Ändrad 2010:455). Stockholm: Forsvarsdepartementet. Hämtad 20 april, 2011, från: <http://www.riksdagen.se/webbsv/index.aspx?nid=3911&bet=2006%3a544SFS>

SFS 2003:778. Lag om skydd mot olyckor [Elektronisk version]. (Ändrad 2010:1908). Stockholm: Forsvarsdepartementet. Hämtad 20 april, 2011, från: <http://www.riksdagen.se/webbsv/index.aspx?nid=3911&bet=2003%3a778>

SFS 1991:900. Kommunallag [Elektronisk version]. (Ändrad 2010:1429). Stockholm: Finansdepartementet KL. Hämtad 12 maj, 2011, från: <http://www.riksdagen.se/webbsv/index.aspx?nid=3911&bet=1991:900>

SLVFS 2001:30. Livsmedelsverkets föreskrifter för dricksvatten. (Ändrad LIVSFS 2005:10). Stockholm: Livsmedelsverket.

Smittskyddsinstitutet: <http://www.smittskyddsinstitutet.se>

Socialstyrelsen: <http://www.socialstyrelsen.se>

SOU 2007:60. *Klimat- och sårbarhetsutredningen*. Stockholm: Miljödepartementet.

Statistiska centralbyrån. (2006). *Kartläggning av farligt godstransporter: september 2006*. Stockholm: Räddningsverket.

Sveriges Kommuner och Landsting. (2010). *Lokala insatser mot våldsbejakande politisk extremism*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Säkerhetspolisen. (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*. Stockholm: Säkerhetspolisen.

Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen & Statens veterinärmedicinska anstalt. (2011). *Smittsamma sjukdomar i ett förändrat klimat. Redovisning av ett myndighetsgemensamt regeringsuppdrag*. Stockholm: Socialstyrelsen.

United Nations International Strategy for Disaster Reduction. (2009). *2009 UNISDR Terminology on disaster risk reduction*. Geneva, Switzerland: United Nations International Strategy for Disaster Reduction.

Interna dokument

Arbetsplan för intern kontroll i Älmhults kommun (2009)

Energi- och klimatstrategi 2011-2020 (arbete pågår 2011)

Mångfaldsplan för Älmhults kommun (2006)

Policy för informationssäkerheten i Älmhults kommun (2010)

Policy och handlingsplan för pandemisk influensa i Älmhults kommun (reviderad 2009)

Översiktsplan (2006)